Byer som lever og leverer

RAPPORT FRA KONFERANSEN

FRAMTIDENS BYER 2010

Nasjonal konferanse om attraktiv og klimavennlig byutvikling
Union Scene Drammen 2.–3. november 2010

Innhold

Byer som lever og leverer ... 3
Velkommen til Drammen Tore Opdal Hansen ... 5
Hva gjør klimaendringene med kloden? Helge Drange ... 7
Klimavennlig politikk og lederskap Ken Livingstone ... 9
Tegnekonkurranse «Din framtidens by» ... 11
Framtidens byers toppmøte ... 14
Klimatilpasset byutvikling Mark Watts ... 19
JazzCode ... 20
Guerilla Lighting ... 22
Jonas Fjeld ... 24
Menneskets rolle i den bærekraftige byen Viktoria Walldin ... 27
Brøset – en klimanøytral bydel i Trondheim Parallellsesjon A ... 30
Strømsø – klimanøytral bytransformasjon Parallellsesjon E ... 30
Sykkel i byen Parallellsesjon H ... 32
Hvordan reise annerledes? Parallellsesjon L ... 32
Samarbeid og medvirkning Parallellsesjon I ... 36
Hvordan hjelpe innbyggerne til et mer klimavennlig liv? Parallellsesjon B ... 36
Samarbeid offentlig-privat i byutvikling Parallellsesjon J ... 38
Samordnet varedistribusjon i Växjö kommune Parallellsesjon F ... 38
Fra passiv til aktiv – bygg smart Parallellsesjon K ... 42
Byens lys Parallellsesjon G ... 42
Tilpasning til et endret klima Parallellsesjon C ... 44
Byer og miljø – indikatorer for miljøutvikling Parallellsesjon D ... 44
Byenes rolle for framtidens næringsliv Harald Jachwitz Andersen ... 48
Veien videre Øyvind Aarvig ... 49
FutureBuilt ... 51
Samtaleøyer ... 52
Grønn konferanse ... 53
Program ... 54

Framtidens byer ledes av Miljøverndepartementet og er et samarbeid mellom stat, næringsliv og de 13 største byene i Norge om å redusere klimagassutslippene og gjøre byene bedre å leve i.
www.framtidensbyer.no

Hensikten med konferansen var å åpne for dialog og erfaringsutveksling og bidra til økt engasjement for attraktiv og klimavennlig byutvikling. Konferansen ble arrangert av Miljøverndepartementet og var rettet mot politikere, næringslivet og det offentlige.
www.framtidensbyer2010.no

Rapporten er utarbeidet av:
Brit Elve Strand, design og layout.
Peer Lehn-Pedersen og Thomas Hansen, foto. Inge Fosselie og Tor Atle Odberg, tekst.
Trykk: Grøset Trykk As

November 2010

Byer som lever og leverer

450 mennesker var samlet til den nasjonale konferansen Framtidens byer 2010 på Union Scene i Drammen to dager i november. Det ble som ønsket en arena for faglig påfyll og inspirasjon. Temaet for konferansen var attraktiv og klimavennlig byutvikling.

Gamle Union papirfabrikk var fylt til trengsel av deltakere som fikk god anledning til å knytte nye kontakter og utveksle erfaringer. Framtidens byers årlige toppmøte preget første dag. Møtet består av statsrådene fra departementene SD, MD, OED og KRD, ledere fra næringslivsorganisasjonene NHO, HSH, FNO og KS samt ordførere/byrådsledere fra de 13 byene som er med i Framtidens byer. For første gang ble toppmøtet avviklet for åpen scene. Formålet var å få fram hvordan det er mulig å øke gjennomføringsevnen for Framtidens byer og hva som skal prege samarbeidet og satsingen framover.

Statsrådene var opptatt av at man skal inspirere og motivere gjennom å trekke fram gode eksempler på miljøvennlige tiltak.
Næringslivets representanter understreket vilje til å la seg utfordre. Aktørene skal konkurrere om å levere de gode ideene og løsningene.
Ordførerne og byrådslederne i de 13 byene var opptatt av å styrke belønningsordningen og videreutvikle finansieringsmodeller som gjør det mulig med langsiktig finansiering av kollektivtransporten.
Ken Livingstone, tidligere borgermester i London, var først i verden med å innføre køprising og massiv satsing på kollektivtrafikk for å få ned klimagassutslippene. Han fikk orden på trafikkaoset i London og startet C40-Cities. Dette nettverket av storbyer tar sterke grep for å redusere CO_2-utslippene og bli mer energieffektive. Klimavennlig politikk, lederskap og mot til å ta avgjørelser er Livingstones viktigste budskap.

Konferansens andre dag var fullpakket av faglige temaer i fire parallelle sesjoner. Det ble også lagt til rette for samtaleøyer, der deltakerne kunne diskutere aktuelle temaer med fagfolk.

Framtidens byer 2010 var en grønn konferanse med vekt på økologisk og kortreist mat, miljøvennlig transport og utstrakt bruk av digitale medier. Konferansens første dag kunne følges direkte på internett. Programmet andre dag ble formidlet som opptak. Alle presentasjoner er tilgjengelig på www.framtidensbyer2010.no

Denne rapporten gir ikke et fullstendig referat av det som ble sagt, men oppsummerer hovedinntrykkene fra konferansen.

Åpning

Ingerid Helsing Almaas, konferansier

Det er ikke tilfeldig at vi er i Drammen, og det er ikke tilfeldig at vi er akkurat her, i papirhallen til tidligere Union fabrikker. Papirbredden og prosjektene her representerer nettopp det Framtidens byer arbeider for: langsiktig transformasjon, samarbeid og bærekraftig verdiskaping i gjenbrukte og nye bymiljøer. Det arbeidet Drammen har gjort over de siste par tiårene er en inspirasjon for andre byer.
Dette er dagen for store ord. Vi er alle sammen kjent med den alvorlige utviklingen som ligger til grunn for Klimameldingen, og det er en utvikling i en så stor målestokk at mange tror den ikke finnes! Global målestokk er store greier. Ta fram de store ordene! Det er tid for klartekst, tid for handling!

Velkommen til Drammen!

Tore Opdal Hansen

Vi vil være med og dempe skadevirkningene av vår egen livsstil. Drammen har forandret seg veldig de senere årene. Vi bygger passivhus, sært for noen år siden, del av en standard i dag.
Dugnad er typisk norsk, men har begrensninger. Det er god stemning i Framtidens byer og Buskerudbyen, men det er grunn til å være klar over at den som går senest bestemmer farten. Miljøvernministeren har en jobb å gjøre med å få miljø til å bli en bred satsing, ikke bare en smal sektor. Litt sprøtt at det bare er finansdepartementet som bestemmer.
Drammen var en trafikkskadd by. Det var så ille under jappetida at Drammen var en investeringsfri sone. Så svart var det. Vi har fått tilbake byen vår fordi vi har fått orden på trafikken. Vi trodde jo at bilene som skulle stå hele dagen trengte utsikt! Det gjør de ikke. Vi har lært av Jan Gehl: Menneskene skal settes i sentrum!
Vi vet hvordan det var, hvordan det er i dag, og er veldig obs på hvordan vi kan få det. Det er viktig å jobbe smart, slik at vi ikke faller tilbake til den trafikkskadde byen. Vi er stolte over at Drammen i 2008 ble kåret som best i Europa på byutvikling. Vi har greid å løfte sammen.
Drammen er en internasjonal by. Vi må bevege oss fra å være et A4-samfun til å bli et A1-samfunn, vi må tenke i større format. Derfor må vi ta inn over oss hvordan vi skal være en internasjonal by. Drammen skal bli best i Norden på mangfold!

Hva gjør klimaendringene med kloden?

Helge Drange

Utslippene av klimagasser øker. Det går den gale veien. Togradersmålet, at jordas temperatur ikke skal stige med mer enn to grader innen 2050, blir fjernere for hvert år verden nøler.
- Om vi begynner å kutte i dag, må klimautslippene reduseres med 3,7 prosent per år frem til 2050, om vi venter i fire år, må vi kutte med 5,3 prosent årlig, og venter vi i ti år, må de årlige kuttene ligge på hele ni prosent, påpeker professor Helge Drange ved Bjerknessenteret.
- Klimaendringene er globale. Bare ut i fra det som skjer i Norge kan man ikke forstå hva som skjer i verden. Variasjonene i temperaturavvik på verdensbasis er store, bildet kan virke kaotisk, men tendensen er klar: Vi må tre millioner år tilbake for å finne et klima som det vi vil oppleve mot slutten av dette århundret dersom ingenting blir gjort. Det vil si at en tredel av dem som lever i dag vil få oppleve den dramatiske endringen, fastslo Drange.
Det betyr at verden blir våtere i områder som Norge, tørrere i tørre områder. Havet vil stige mellom en halv og en meter, dramatisk nok i Norge, men hva med Bangladesh, spør Drange. Og videre for Norges del: Årlig nedbør vil øke med fem til 30 millimeter, nesten to millioner flere bygninger enn i dag vil bli utsatt for råtefare, rasfaren vil øke.

Noen beregninger, ikke minst av issmeltingen på jorden, er usikre, men de siste par årene har forskerne bare blitt styrket i synet på at jordens klima er i dramatisk menneskeskapt forandring, poengterte professor Helge Drange.

- Verdens befolkning bor ikke i Norge

- Verdens matproduksjon skjer ikke i Norge

- Verdens biodiversitet finnes ikke i Norge

- Vi må forholde oss til dette fordi det vil få betydning for oss

Havisen i Arktis er redusert med ca. 40% siden 1978

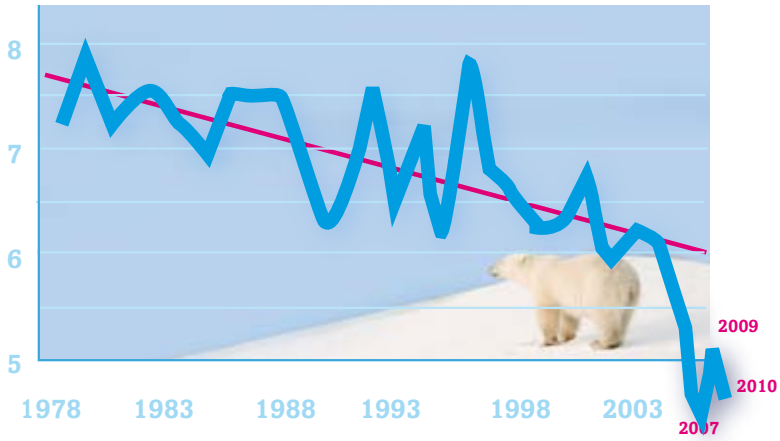

«Morgenen etter at køavgiften ble innført, sto jeg på kontoret mitt og så ned på Tower Bridge. Ikke en privatbil var å se på brua. Da ble jeg nesten skremt: Hadde vi tatt for hardt i?»

Foto: Colourbox

Klimavennlig politikk og lederskap

Ken Livingstone

Etter krigen ble det gjort katastrofale feil, myndighetene forsøkte å stoppe veksten i London med å anlegge satellittbyer. Dette skapte en bilbasert utvikling med kø og kaos. Reisetiden økte og firmaer begynte å flytte ut av London.

Vi måtte handle så raskt som mulig før systemet brøt sammen, vi var nødt til å ta en U-sving. Det ble et desperat kappløp på grunn av manglende investeringer. Skulle vi tvinge folk til å la bilen stå hjemme, måtte vi gi dem et godt tilbud. Vi planla opptrapping av busstilbudet og innføring av køavgift. Pressen var negativ og spådde katastrofe, men vi sto på.

Det ble investert massivt i kollektivtransport, 5000 gamle londonbusser ble byttet ut med 9000 nye, samtidig ble det innført køavgift. Passasjertallet på bussene økte fra 4 til 6 mill på ett år. London opplevde historiens største endring av reisevaner.

Da jeg ble ordfører i London, kjørte 46 % bil og 15 % buss. Etter tiltakene kjørte 43 % bil og 17 % buss. Det virker lite, men hadde stor virkning. Vi trenger ikke å få alle til å legge om vanene, det holder at noen gjør det. Køavgiften var ikke en Labour-ide, vi stjal den fra Milton Freeman. Og det virket, jeg tvilte aldri på at det ville gå.

Framtidens byutvikling handler om å bygge smart, tett og med grønne lunger. Dette gir grunnlag for et godt kollektivsystem. En stor del av arbeidsplassene i London, så mye som 38 %, er i bank og finans. Ingen kommer på ferie til London for å se bankfolkene, turister vil oppleve kulturen. Satsing på høyere utdanning genererer ideer og utvikling. 200 mill kinesere kommer til Europa som turister, vi vil gjerne ha dem alle til London. London er konkurransedyktig, og nøkkelen til framtiden er åpenhet til folk, kapital og ideer.

Det har vært en enorm utskiftning av ministre i den britiske regjeringen, Transportdepartementet er verst med 20 ministre på 23 år. Hver gang jeg var klar med en plan, var ministeren borte, og jeg måtte begynne forfra igjen. I London er de offentlige investeringene blitt kuttet i troen på at privat sektor vil fylle gapet, men dette har ikke slått til.

Kjernen er at det er offentlig investering og stabilitet som driver økonomien framover.

I London startet vi en prosess sammen med Mark Watts med Blue Sky-thinking, altså at vi prøvde å tenke stort og fritt: Hva kunne London gjøre for å redusere CO_2-utslippene? Vi analyserte mulighetene og fant fort ut at miljømålene er oppnåelige hvis den politiske viljen bare er sterk nok. Endring er upopulært. Lederskap er å tenke stort og fritt og ha mot til å ta avgjørelser. C20 var starten, ideen var å bringe de største byene sammen for å redusere utslippene. Vi så etter informasjon og kunnskap vi kunne dele. Etter hvert ble vi til C40 i samarbeid med Clinton Climate Initiative. I 2007 vedtok C40-byene å redusere CO_2-utslippene og øke energieffektiviseringen.

Foto: Colourbox

JEG ØNSKER
MEG
EN GRØNN
FREMTID
BUSS

CAFÉ

«Din framtidens by»

De unge er helt klare når de i kunstnerisk form ytrer seg om framtiden: Grønt og miljøvennlig skal det være! Det ble holdt premieutdeling for en tegnekonkurranse blant skolene i Drammen dagen før åpningen av konferansen. 15 kunstverk ble premiert med tusen kroner til hver fra Framtidens byer. Det vanket boller og saft til de oppmøtte, pluss en fin tale fra Drammens ordfører, Tore Opdal Hansen: - Vi er nødt til å ta bedre vare på miljøet vårt i fremtiden enn vi har gjort hittil. Barna har gått foran lenge. Det var barnehagene i Drammen som ble de første miljøfyrtårnene i kommunen, sa en stolt ordfører. Nærmere 300 elever fra skolene i Buskerudbyen leverte bidrag til tegnekonkurransen.

Drammens Tidende TIRSDAG 2. NOVEMBER 2010 NYHETER 11

■ FEM VINNERE

Viktigst med din fremtidsby?

SILJE K. GUNDERSEN (10)
- At vi ikke bruker så mye gass og strøm.

ANDREAS STENERUD (9)
- At vi ikke kjører så mye slik at vi sparer miljøet.

CARINA HANSEN (9)
- At vi tar vare på miljøet og lar bilen stå.

JENNY BAKLID (9)
- At vi ikke bruker så mye bil.

NICOLAI HARVIK (9)
- At vi prøver å ikke forurense byen og jorda vår så mye.

KONFERANSEN FREMTIDENS BYER: INNLEDET MED TEGNEKONKURRANSE

TEGNETALENT: Marthe Lindland (10) viser stolt frem tegningen sin som første til at hun ble en av 15 vinnere i tegnekonkurransen «Din fremtidens by». **FOTO:** RUNE FOLKEDAL

Tegnet framtidens by

En by med fargerike skyskrapere, plen på taket og horder av elbiler i gatene. Dette er Marthes visjon for framtidens by.

■ DRAMMEN: 15 unger strålte om kapp på Drammensbiblioteket i går ettermiddag.

Der fikk de unge kunstnerne det synlige beviset på at de har vunnet tegnekonkurransen «Din fremtidens by».

Tegnekonkurransen er arrangert i forbindelse med Miljøverndepartementets nasjonale konferanse «Framtidens byer», som åpnes i Drammen i dag.

300 TEGNINGER

I løpet av vel to uker kom det inn nærmere 300 tegninger i konkurransen.

Dermed fikk juryen, bestående av representanter fra miljøverndepartementene, Drammen kommune og kunstnersenteret i Buskerud, en vanskelig jobb med å plukke ut de 15 vinnerne, som alle ble premiert med 1000 kroner hver.

Barna var stolte over å kunne dra i gang den nasjonale konferansen som handler om attraktiv og klimavennlig byutvikling.

Framtidens byer er et samarbeid mellom staten og de 13 største byene i landet om å redusere klimautslippene og dermed gjøre byene til et bedre sted å bo.

GRÅT AV GLEDE

Marthe Lindland (10) fikk tårer i øynene da hun fikk beskjed om at hun var en av de 15 vinnerne i tegnekonkurransen.

- Jeg ble veldig glad for at min tegning vant. Da læreren min kom å fortalte det, begynte jeg nesten å gråne, sier Marthe, og viser stolt frem tegningen sin som nå henger i stort format i Drammensbiblioteket.

Hun forteller ivrig om hvordan hun ser for seg at Drammen ser ut i framtiden.

- Det kommer til å være masse elbiler i gatene, for det er ikke så forurensende. Og så blir det mange høye bygg, for da kan flere bo i samme hus. Og så vil det være gress på toppen av blokkene, slik at barna kan leke der, sier hun og smiler bredt mens hun peker og forklarer på vinnertegningen sin.

INSPIRASJONSKILDE

Den nasjonale konferansen som starter på Union Scene i dag vil gå over to dager og skal fungere som en pulstaker og inspirasjonskilde i prosjektet som startet i 2008 og skal pågå til 2014.

Mens konferansen er over på onsdag, vil barnas vinnertegninger henge utstilt på biblioteket utdenne uken, for de blir flyttet til Drammen rådhus hvor de vil være utstilt en periode fremover.

TEKST: MONIKA L. ERIKSEN
mgerl@drapn@dt.no

■ TEGNINGER

Se alle vinner tegningene på **dt.no**

FILMINTERVJUENE VISES PÅ **dt.no**

> ***Det vil være gress på toppen av blokkene, slik at barna kan leke der.***
>
> **MARTHE LINDLAND**

Faksimile fra Drammens Tidende

Vinnerne av tegnekonkurransen sammen med prosjektleder i Framtidens byer, Øyvind Aarvig og ordfører Tore Opdal Hansen

FRAMTIDENS
BYER

TIDENS

Framtidens byers toppmøte

Innledning til toppmøtet
Erik Solheim

I det siste har vi sett virkningene av klimaendringene tydeligere enn noen gang, vi har sett at de tar liv. Samtidig står klimaforhandlingene stille. Det er et stort paradoks, sier Erik Solheim.

Verdens befolkning trekker mot byene, store og små, i Norge som i utviklingslandene. Det gir noen negative, men flere positive miljøeffekter. Fortetting er en forutsetning for bærekraftig byutvikling, storbyene må gjøres attraktive også for barnefamiliene, med satsing på familieleiligheter og vekt på grønn struktur. De må bygges for barna, mener statsråden. Solheim viste til begeistringen rundt bybanen i Bergen og snu-operasjonen i Drammen.

- Det har skapt stolthet blant inn-byggerne. Tverrpolitisk enighet over tid og vilje til å forandre har gitt resultater. Det er de positive eksemplene vi må bruke til å lære av og skape entusiasme rundt, sa Erik Solheim, og satte dermed dagsorden for årets toppmøte.

Toppmøtet tok utgangspunkt i følgende problemstillinger:

- **Hvordan øke gjennomføringsevnen for Framtidens byers program?**
- **Hva skal prege Framtidens byers samarbeid og satsing fremover?**

Det følgende er en oppsummering av de viktigste emnene som ble diskutert.

Statsrådene var opptatt av at man skal inspirere og motivere gjennom å trekke fram gode eksempler på miljøvennlige tiltak. Det er viktig med god dialog mellom staten og byene; at man forhandler om hva man kan få til. Nødvendig å samarbeide om et forutsigbart system for økonomiske overføringer.

De omfattende planprosessene i byutviklingen må for-kortes, og vi må få farten opp.

Arealutvikling og transport henger nært sammen. Når byutviklingen planlegges, må man tenke på hvordan infrastrukturen skal løses. Må begynne lokalt og samarbeide på tvers. Det bør etableres et eget nett-verk for byutvikling for mellomstore byer i Norge.

Næringslivets representanter understreket vilje til å la seg utfordre og behov for bredt samarbeid. De vil utfordre aktørene som skal levere og få konkurranse om de gode ideene og løsningene. Skal vi få fram de gode eksemplene, må vi stimulere til mangfold. I tillegg må prosjektene være lønnsomme og skape gode insentiver. Næringslivet er også opptatt av at Framtidens byer skal bli bedre innkjøpere.
Handelen kan være med på mye, men det må skje gjennom samspill. Ulike bransjer bør samarbeide bedre på tvers. Næringslivet kan støtte køprising dersom kollektivtilbudet bygges ut samtidig.

Ordførerne og byrådslederne var opptatt av å styrke belønningsordningen og videreutvikle finansieringsmodeller som gjør det mulig med langsiktig finansiering av kollektivtransporten. Upopulære tiltak er krevende å drive gjennom. Derfor er det nødvendig med større gulrøtter og et avgiftssystem som motiverer til grønn atferd. Det kreves også vilje og mot.
Planprosessene er for kompliserte og tidkrevende. Det er behov for forenkling.
Samhold gir styrke, tverrpolitisk samhandling over tid gir resultater.

FAKTA

Samarbeidet om Framtidens byer ledes av miljø- og utviklingsministeren gjennom et årlig toppmøte med statsråder fra MD, SD, KRD og OED, ordførere/byrådsledere fra de 13 byene, politisk ledelse i KS og ledere fra næringsorganisasjonene NHO, HSH og FNO.

Deltakere i toppmøtet: Miljøverndepartementet Erik Solheim, statsråd • Samferdselsdepartementet Magnhild Meltveit Kleppa, statsråd • Drammen Tore Opdal Hansen, ordfører • Sarpsborg Jan Olaf Engsmyr, ordfører • Finansnæringens Fellesorganisasjon Arne Hyttnes, administrerende direktør • Fredrikstad Eva Kristin Andersen, ordfører • Oslo Stian Berger Røsland, byrådsleder • Kommunal- og regionaldepartementet Liv Signe Navarsete, statsråd • Tromsø Arild Hausberg, ordfører • Trondheim Knut Fagerbakke, varaordfører • Bergen Lisbeth Iversen, byråd for byutvikling, klima og miljø • KS Halvdan Skard, styreleder • Næringslivets Hovedorganisasjon John G. Bernander, administrerende direktør • Hovedorganisasjonen for handel og tjenester Vibeke Hammer Madsen, administrerende direktør • Kristiansand Per Sigurd Sørensen, ordfører • Stavanger Bjørg Tysdal Moe, varaordfører • Sandnes Norunn Østråt Koksvik, ordfører • Porsgrunn Øystein Beyer, ordfører • Moderator: Aslak Bonde

Kunstinstallasjon ved Ulla Lise Johansen og Astrid Huneide i «Hovedsentralen for høyhæla sko»

London
Berlin
Moscow
Warsaw
Paris
Madrid
Istanbul
Rome
Athens
Cairo
Karachi
Delhi
Dhaka
Mumbai
Lagos
Addis Ababa
Johannesburg
Jakarta
Bangkok
Ho Chi Minh
Hong Kong
Shanghai
Beijing
Seoul
Tokyo
Sydney
Melbourne
Chicago
Toronto
New York
Philadephia
Los Angeles
Houston
Mexico City
Bogota
Lima
Carbon
10 yrs

Klimatilpasset byutvikling

Mark Watts

Mark Watts har tidligere vært rådgiver for Ken Livingstone. Han jobber nå i Arup og gir råd til C40-byene om hvordan de kan oppnå bærekraft. De 40 byene er spredt over seks kontinenter med svært ulikt geografisk, økonomisk, sosialt og kulturelt utgangspunkt. Målet for C40-samarbeidet er å utveksle kunnskap slik at alle byene kan bevege seg mot målet like raskt som de beste byene.
Byenes ulike utgangspunkt gjør at problemstillinger og målsettinger varierer mye. En felles målestokk er det økologiske fotavtrykket den enkelte innbygger setter i forhold til forbruk av ressurser og utslipp av CO_2. Et karakteristisk mål for C40-byene er 80 % reduksjon i CO_2-ustlipp innen 2050. Arup fokuserer på det langsiktige perspektivet for å få til en varig endring.

De viktigste temaene for framtidig bærekraft er ifølge Watts:
1) Byens form: Høyere tetthet må til for å effektivisere energibehovet, transportsystemet og arealforbruket. Utfordringen er å sikre kvaliteten i grøntområder og boligmiljøer.

2) Transport: For å få ned CO_2-utslippene og arealforbruket, må færre reise med bil og flere kollektivt, til fots og på sykkel. Utfordringen blir å sikre finansiering av en satsing på kollektivtrafikk og tilrettelegging for sykkel. Dette innebærer også restriktive tiltak for biltrafikken bl.a. med CO_2 -prising.

3) Energiøkonomisering: Det er helt nødvendig å oppgradere eksisterende bebyggelse for å nå målene om reduksjon i CO_2-utslipp. Utfordringen er å skaffe kapital til de nødvendige investeringene. Ett tiltak er energisparekontrakter.

4) Fornybar energi: For å gjøre byene bærekraftige, må mer av energien produseres lokalt med lokale ressurser. Utfordringen er å få investeringene på plass og å finne en form som ivaretar et godt bymiljø.

5) Avfall som ressurs: Bærekraft kan bare skapes hvis avfallsmengden minimeres og utnyttes som en ressurs. Utfordringen er å utvikle ny teknologi og systemer for håndtering.

Nye tema i tiden som kommer er klimatilpasning, matvareproduksjon og Smart Cities. Klimatilpasning er kritisk i mange deler av verden. Kortreist mat reduserer utslippene av klimagasser. Smart Cities tar i bruk ny teknologi for informasjon og kommunikasjon, slik at eksisterende infrastruktur kan utnyttes bedre.
Den kritiske ressursen for å få til endring er ifølge Mark Watts politisk lederskap og bedre planlegging. Politisk mot er nødvendig for å sette utfordringene på dagsordenen, lage mål og handlingsprogram for å få gjennomført dem. En helhetlig tilnærming og en langsiktig satsing er avgjørende hvis bærekraft skal bli en realitet!
Framtidens byer bør benytte muligheten til å utvikle forbildeprosjekter på kort tid. Knytt dere til C40!

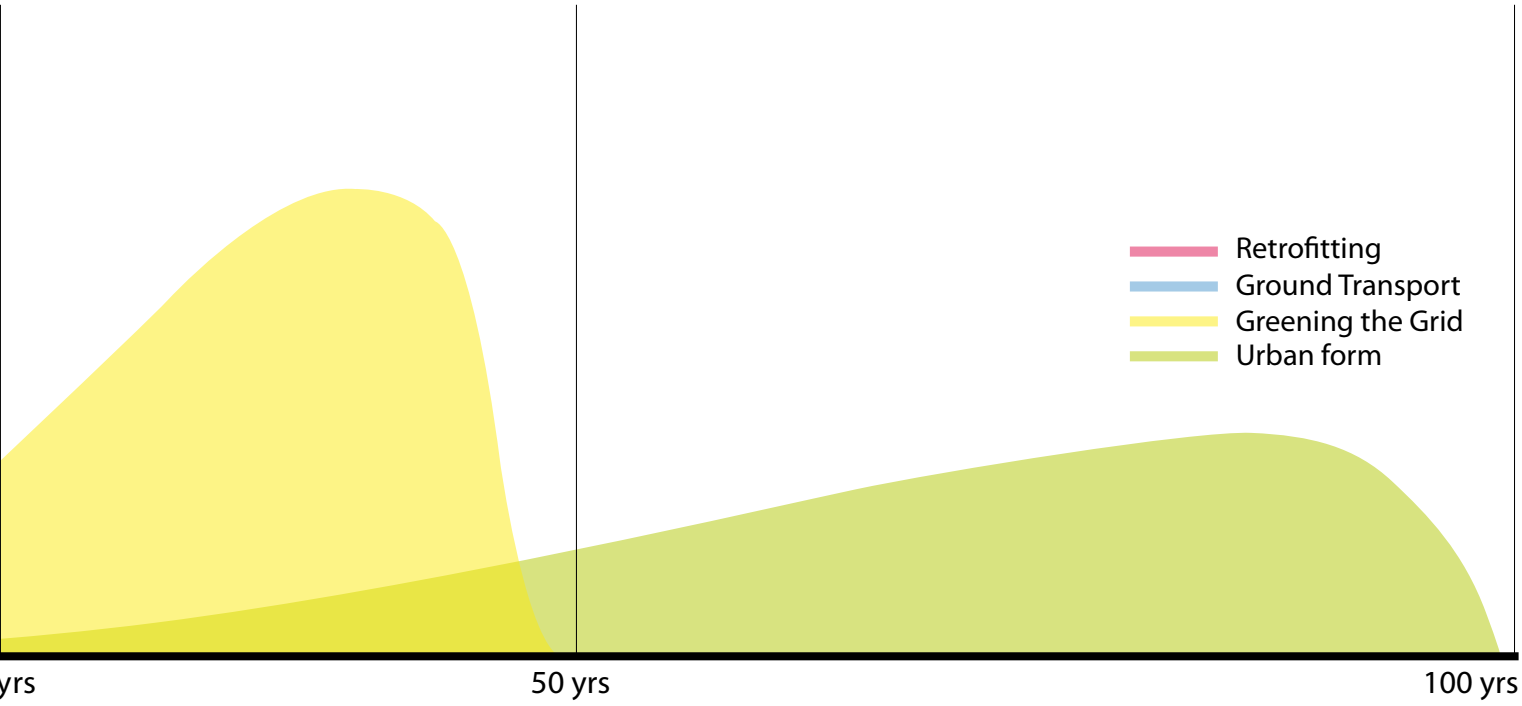

JAZZCOD
www.jazzco

JAZZ**CODE**

- Prøv ”jazzmetoden” når dere jobber sammen, spill sammen, ha respekt for hverandre og sørg for at alle blir hørt, oppfordret Carl Størmer, kjent foreleser og leder av JazzCode. Hans kanskje viktigste melding til alle som skal formidle et budskap, er at forenkling er avgjørende for å bli forstått. Vi må føle oss trygge på hverandre. Slipp solistene til, bygg på felles referanser og gå videre på andres ideer.

- I en setting som er ”live,” er det behov for samspill. Vi kan ikke stoppe. Du må lytte samtidig som du produserer, og det går fort! I tillegg til budskapet fra trommis og leder Carl Størmer, fikk vi en sjelden musikalsk opplevelse, servert av ham selv og resten av kvartetten: Bjørn Kjellemyr, bass - Rob Waring, vibrafon og Jojje Wadenius, gitar.

It don’t mean a thing if it ain’t got that swing!

(Duke Ellington)

Guerilla Lighting

På slutten av konferansens første dag arrangerte Guerilla Lighting lysshow utenfor Union Scene og i området rundt Papirbredden.
Guerilla lighting er en kortvarig lyssetting av utvalgte bygg eller andre objekter. De 50 deltagerne ble utstyrt med hver sin lykt som del av en menneskelig belysningsinstallasjon. Dette var en markering for å vise hvordan bymiljøer kan ta seg ut med spennende lyssetting.

Opplegget ble en suksess, og åpnet manges øyne for hvilken innvirkning lyssetting kan ha på opplevelsen av ulike byrom.

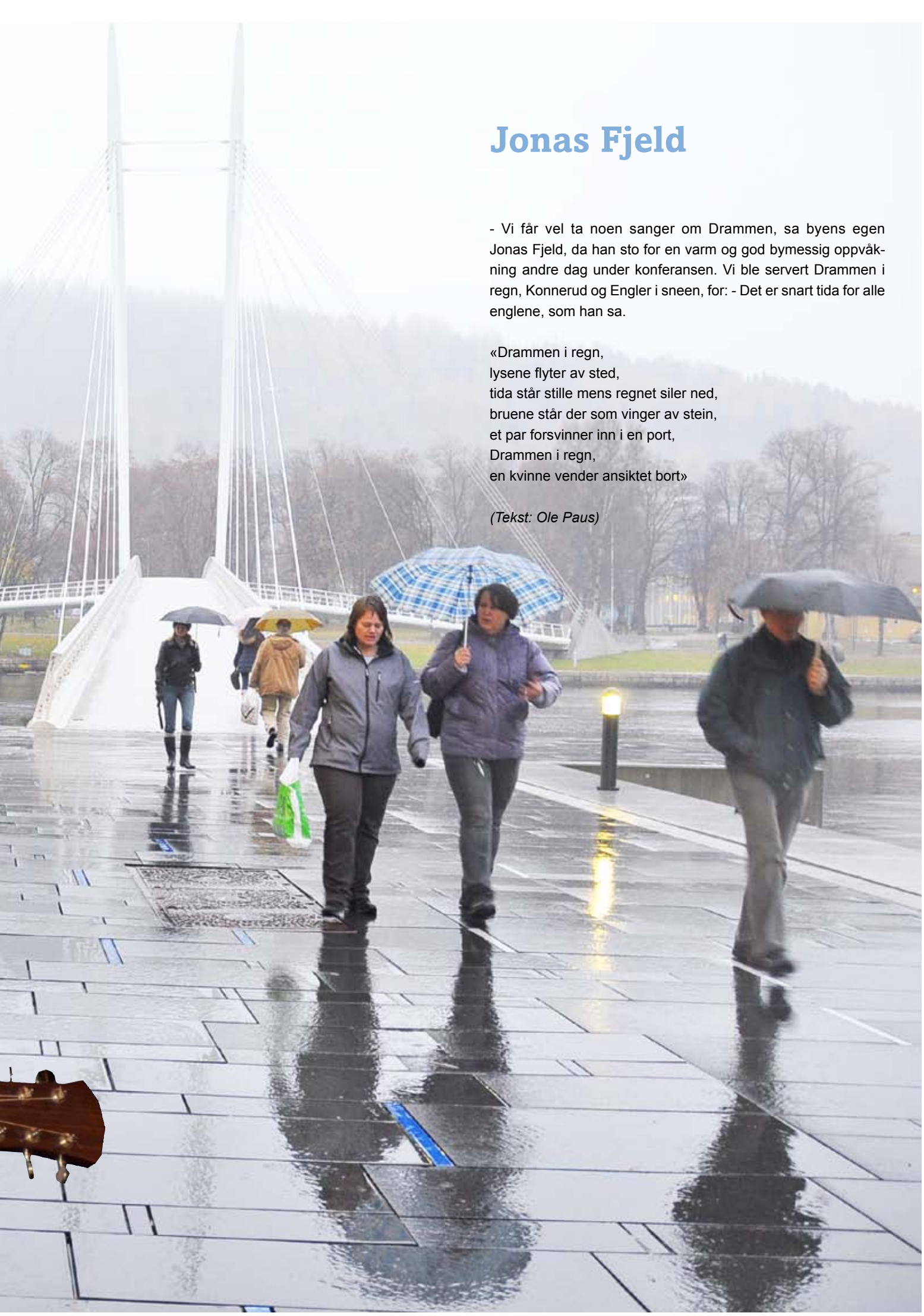

Jonas Fjeld

- Vi får vel ta noen sanger om Drammen, sa byens egen Jonas Fjeld, da han sto for en varm og god bymessig oppvåkning andre dag under konferansen. Vi ble servert Drammen i regn, Konnerud og Engler i sneen, for: - Det er snart tida for alle englene, som han sa.

«Drammen i regn,
lysene flyter av sted,
tida står stille mens regnet siler ned,
bruene står der som vinger av stein,
et par forsvinner inn i en port,
Drammen i regn,
en kvinne vender ansiktet bort»

(Tekst: Ole Paus)

Menneskets rolle i den bærekraftige byen

Viktoria Walldin

Viktoria Walldin er sosialantropolog i White arkitekter og er opptatt av mennesker i byen, hva de tenker og føler, særlig i forhold til sine omgivelser. Sentralt i hennes perspektiv er forståelsen av menneskenes handlinger som avgjørende for miljøet i byen. Identiske bygninger eller byområder gir ulike økologiske avtrykk avhengig av hvordan menneskene bruker dem.

Walldin studerer mennesker med kvalitative metoder, som del av et sosialt nettverk. Hun er særlig opptatt av bostedsidentitet som ramme for vår forståelse av oss selv og andre. Stedet vi kommer fra påvirker hvordan vi oppfattes. Det påvirker våre muligheter til skaffe oss arbeid, knytte nettverk og bevege oss innenfor det sosioøkonomiske hierarkiet i samfunnet. Få planleggere tenker på dette når de forholder seg til sine planoppgaver.

Walldin er opptatt av tre viktige faktorer for hvordan vi forholder oss til mennesker i byen:

Alle steder er unike! Vi må undersøke hvem som bor der, hvilke oppfatninger de har av seg selv og stedet, hvilke sosiale og kulturelle rammer som finnes og hvordan det kan etableres en dialog for å forstå stedet ut fra innbyggernes perspektiv. Uten en forståelse av stedet i et sosialt og kulturelt perspektiv kan ikke planleggerne finne løsninger som vil holde over tid.

Utgangspunktet er innbyggerne selv. Når de tar ansvar for området de bor i, kan det skje store ting. Bærekraft har ikke førsteprioritet hele tiden. Økonomiske, sosiale og kulturelle utfordringer er ofte høyere oppe på agendaen for den enkelte, og det må planleggerne ta hensyn til. Det beste resultatet kommer når man samarbeider med innbyggerne.

Nye tider krever nye metoder. I noen områder må man jobbe oppsøkende for å få en forståelse av området. Samarbeid er helt avgjørende når vi leter etter gode løsninger på miljøutfordringene. Kulturelle studier kan sees som et system som kan måle ulike kriterier samtidig som de tar hensyn til det konkrete stedet. Fenomener som kulturell forankring, lokal identitet, kulturarv, historie, urbanitet og møteplasser kan dokumenteres. Energieffektivisering krever at det satses like mye på sosiale som tekniske spørsmål. Det er bærekraftig sosial og klimasmart byutvikling!

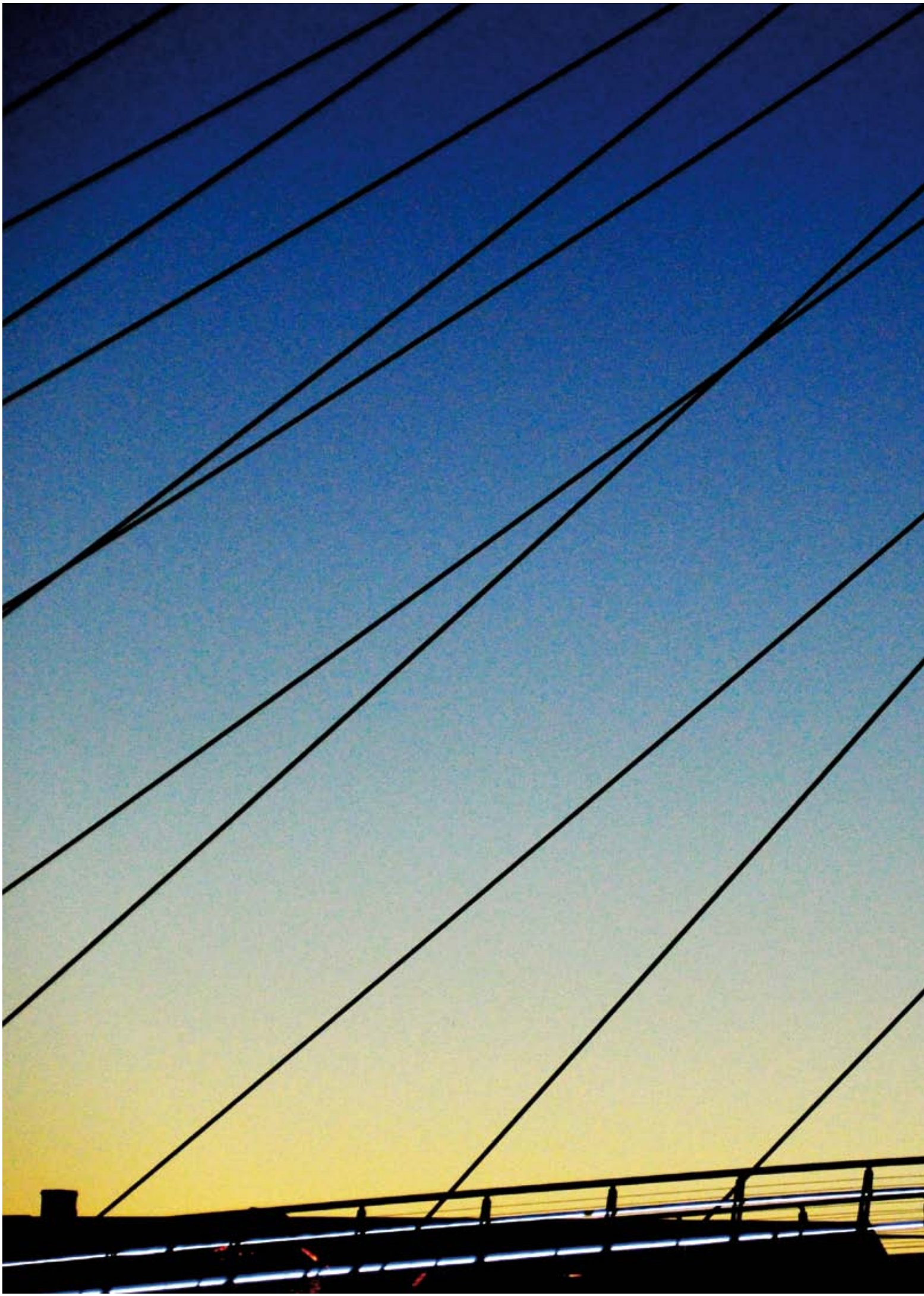

Brøset – en klimanøytral bydel i Trondheim

Are Risto Øyasæter

Brøset er et pilotprosjekt i Framtidens byer i samarbeid med forskningsmiljøene hos Sintef og NTNU. Målet er å etablere en klimanøytral bydel med godt bomiljø tilpasset framtidige klimaendringer, sa Are Risto Øyasæter. Området skal bli et godt sted å bo og være det lokale svaret på de nasjonale klimautfordringene. Det er et politisk mål at Trondheim skal være en pådriver i utviklingen av klimanøytral bebyggelse i byer.

Prosjektet representerer byplanlegging i et tilnærmet ubebygd område, med de fire temaområdene i Framtidens byer som basis for en gjennomgående tankegang. Poenget er at det skal være lett å leve miljøvennlig. Planleggingen skjer gjennom en åpen og inkluderende prosess. Fire tverrfaglige grupper skal presentere forslag til løsninger gjennom samarbeid og åpen dialog. Den faglige prosessen styres av en evalueringskomité, og et fagpanel bidrar med innspill til temaene. Det skal utarbeides en områdeplan og et klimagassregnskap.

Transportsystemet er en særlig utfordring, det er spesielt å ha sterke parkeringsrestriksjoner i et område som ligger utenfor sentrum.

Kommunalråd John Gunnes

Det er tverrfaglig politisk entusiasme og enighet om prosjektets målsetting. Trondheim by skal vokse med ca. 25 000 nye innbyggere de neste ti år. Av disse skal omlag 5 000 mennesker tilbys det gode liv på Brøset.

Det er store utfordringer knyttet blant annet til å legge til rette for god nok kollektivdekning. Det er viktig at det tilrettelegges for et miljøvennlig levesett uten at det oppleves som heft.

Når planene begynner å konkretisere seg mer i handling, blir det større spenninger politisk. Gjennom åpen dialog må politikerne vise mot til å stå løpet ut. I 2013 settes spaden i jorda.

Strømsø – klimanøytral bytransformasjon

Strømsø er en selvgrodd bydel midt i sentrum med et mangfold av både mennesker og bebyggelse, sa Tore Opdal Hansen, ordfører i Drammen. Dette er en bydel i endring, like ved jernbanestasjonen i Drammen. Her omskapes den gamle rundkjøringen til et hyggelig torg, Strømsø torg, som blir innfallsporten til bydelen. Bilene skal ut og menneskene inn. Byggingen av Øvre Sund bru gjør dette mulig. Når denne brua er ferdig, blir den gamle bybrua stengt for vanlig trafikk. Store ubebygde områder med parkering gir store muligheter. I tillegg er Strømsø skole lagt ned og fylkeskommunen skal legge ned sin skole. Derfor bestemte vi oss for å utlyse en arkitektkonkurranse selv om vi hadde en sentrumsplan vedtatt i 2006.

Øystein Bull-Hansen

Strømsø er et forbildeprosjekt i FutureBuilt, en integrert del av Framtidens byer. Visjonen er å utvikle klimanøytrale byområder med arkitektur av høy kvalitet. Problemstillingene er kompliserte og krever ny kompetanse og nye arbeidsprosesser. Utviklingen av Strømsø skal være en arena for innovasjon og formidling. Drammen kommune er ikke grunneier, og kan derfor ikke styre dette alene. Utviklingen av området må skje gjennom avtaler mellom kommunen og interesserte parter som vil være med på et stort og langsiktig prosjekt. Det blir lagt vekt på en handlingsorientert planlegging hvor ulike virkemidler kombineres for å oppnå resultater.

Arkitektkonkurransen «En by å leve i» med vinnerforslaget «Look to Strømsø,» pekte på noen utfordringer i det videre arbeidet for å oppnå en klimanøytral bydel:

- Transformasjon av eksisterende bebyggelse
- Lokal energiproduksjon
- Det skal være enkelt å leve miljøvennlig

Folk på Strømsø skal føle at de blir involvert i utviklingen av bydelen. Næringslivet ser at de kan forberede seg på framtiden ved å delta i prosjektet. Kommunen legger vekt på at det skal være ukomplisert å være med, og har satt av ressurser til å bistå utbyggerne.

Utvikling av klimanøytral bydel på Brøset

Areal og transport
- Miljøpakke
- Parkering
- Handel

Energi i bygninger
- Fornybar
- Egne bygg
- Forbilde

Forbruk og avfall
- Reduksjon
- Ombruk
- Gjenvinning

Klima-tilpasning
- Havstigning
- Nedbør
- Erosjon

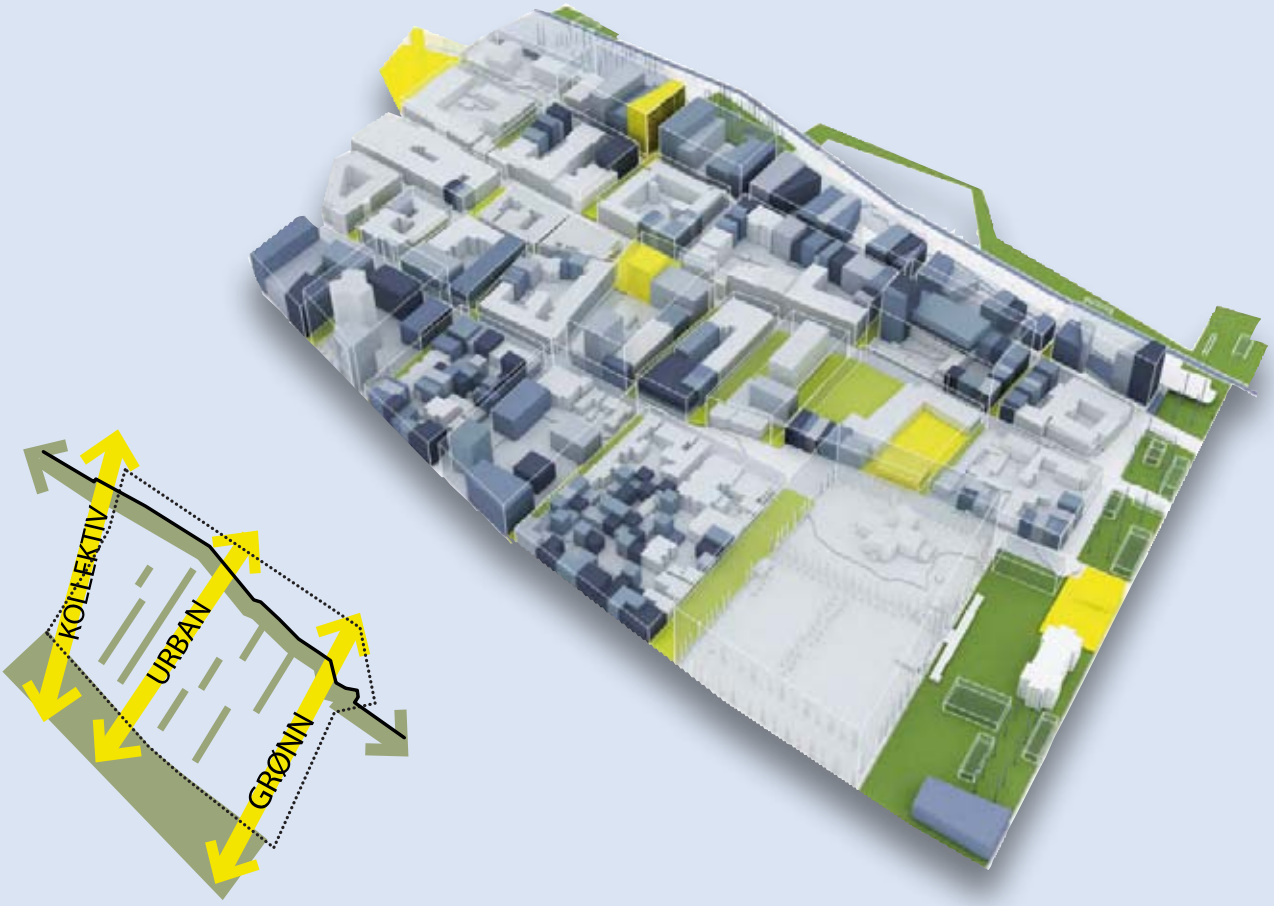

Sykkel i byen

KRISTIANSAND
- Vår visjon er at alle sykler, sa Grete Kvelland Skaara, leder for byutviklingsstyret i Kristiansand. Ikke alle kan sykle, men de skal ha mulighet til å bruke sykkel i hele Kristiansandsregionen. Målet er å doble sykkeltrafikken innen 2020 og bli Norges beste sykkelregion ved å gjøre massive forbedringer på sykkelstamveier og øvrige sykkelveinett, utbedre flaskehalser og traseer og fortsette de mange vellykte kampanjene.

Kristiansand er med i Nordiske sykkelbyer, et samarbeid mellom 11 byer i Norge, Danmark og Sverige.

SANDNES
- Til nå har sentrum hatt prioritet, vi har sykkelveier fra alle boligområder inn til sentrum, opplyste ordfører Norunn Østråt Koksvik, som lovet at Sykkelbyen Sandnes også skal være varemerket om 20 år. Sykkelgården på Varatun i Sandnes er et flott minitrafikkanleggg som ble åpnet i september i år. Her skal 5. klassinger fra hele Sør-Rogaland få oppplæring av Trygg Trafikk. Sandnes skal sammen med Stavanger bruke 400 millioner kroner på sykkelstamvei mellom de to byene i et område med rundt 30 000 arbeidsplasser.

Hvordan reise annerledes?

MOBILITETSSTYRING
Kristin Rike fra Vegdirektoratet var inspirert av det østerrikske søsterprogrammet til Framtidens byer, da hun presenterte begrepet mobility management; mobilitetsstyring.
Hun viste til tre hovedstrategier for å få mer miljøvennlig transport:
- Effektiviseringsstrategien ved hjelp av ny teknologi
- Substitusjonsstrategien med infrastrukturtiltak, økonomiske restriksjoner og mobilitetsstyring
- Reduksjonsstrategien med areal- og transportplanlegging og endringer i livsstil

«Klima:aktiv» i Østerrike går fra 2004 til 2013, og har hatt forbløffende resultater. På bare fem år har mer enn 700 partnere gjennomført prosjekter som kutter 300 000 tonn CO_2 per år. Programmet omfatter mye av de samme tiltakene som i Norge, men Rike mener det særlig viser at aktiv mobilitetsrådgivning rettet mot organisasjoner og innbyggere har overraskende stor effekt.
- Se til Østerrike, oppfordret hun.

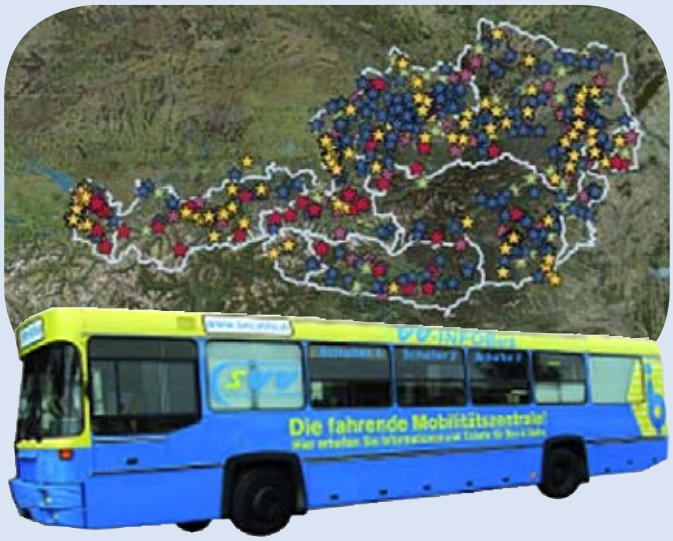

BARCELONA

- Bysykkelsystemer som i Barcelona og Paris er større enn dere tror, sa Jan Tore Endresen i IMMA, og viste til at 23 000 sykler er utplassert i Paris. I Barcelona har de nådd 1500 sykler og 200 000 abonnenter på kort tid.

Bysykkelsystemet kom raskt på plass og stativene er plassert på de mest synlige og strategiske stedene. Brukerne kan stole på systemet. Det har blitt en viktig del av byens transportsystem, først og fremst til ad hoc-reiser, men 30 prosent i kombinasjon med offentlig transport. På de få årene de har eksistert, har syklene tatt 40 millioner turer.

Byer benytter ikke lenger modellen fra Oslo der alt settes ut til én leverandør som finansierer hele systemet med reklame, opplyste Endresen.

- I dag har vi bysykkelordninger i noen byer i Norge, men ingen har en klar plan for å integrere ordningen med kollektivtrafikken. Bysykkelsystemer egner seg godt for både små og store norske byer, sa Jan Tore Endresen.

KRISTIANSAND OG TROMSØ

- Folk endrer ikke reisevaner på grunn av klimaproblemet, men av å få gode alternative måter å reise på, sa Kristiansands ordfører Per Sigurd Sørensen. Kommunen er blitt tildelt 285 millioner kroner i belønningsmidler for en periode på fire år.

- Kravet fra staten til oss er nullvekst i utslipp i en by som vokser. Pengene må brukes på infrastruktur og billigere kollektivtrafikk, sa ordføreren.

Det de får, ifølge Sørensen, er fem kilometer kollektivfelt, åtte park- and ride-anlegg, og så må de bruke resten på taksttilskudd og subsidiering av flexikort.

Tromsøs ordfører Arild Hausberg vil ha mer penger til kollektivtrafikk, han vil ha køprising, men i øyeblikket er det umulig å få et slikt vedtak gjennom i kommunestyret. Dersom køprising likevel vedtas, blir motytelsen fra staten bare forhandlinger om belønningsordning.

- Kollektivtrafikk er dyrt, fylkeskommunen har ikke penger til å finansiere den. Gjennom køprising kunne vi fått inn ca. 130 millioner kroner og da begynner det å monne, sa ordføreren.

Utfordringene i Tromsø er de samme som i Kristiansand og andre byer: Bussene står og stanger i bilkøen, men bilkaoset er ikke blitt ille nok ennå.

TEMPO: FORSKNING PÅ MILJØVENNLIG TRANSPORT

Steffen Kallbekken fra Cicero presenterte forskningsprosjektet TEMPO som inneholder seks arbeidspakker:

1) Tallfeste klimapåvirkningen fra transportteknologier
2) Styrke kunnskapen om klimaeffekten til ulike transportpolitiske virkemidler
3) Forstå hvordan små endringer i informasjon og valgmuligheter kan påvirke atferd
4) Bedre beslutningsverktøy for grønnere godstransport
5) Forstå institusjonelle barrierer og muligheter
6) Formidle forskningsresultatene på en effektiv måte

Folk har vanskelig for å akseptere økt drivstoffavgift, men så snart avgiften øremerkes miljøtiltak, blir den lettere akseptert. En landsdekkende undersøkelse tidligere i år viser at folk kan akseptere en økning av drivstoffprisen med en krone og ti øre literen hvis den blir øremerket konkrete miljøtiltak.

Graffitiveggen i undergangen mellom jernbanestasjonen og Union Scene ble laget av kunstneren Mathis Anvik

Samarbeid og medvirkning

- Hvordan involvere innbyggerne i byutvikling?

FUTURE CITY GAMES/URBAN IDEAS BAKERY
Ekstrem medvirkning er en karakteristikk Ted Matthews fra British Council bruker om metodene han har utviklet. Det er gjennomført 170 Games og 4 Bakeries i flere land, som handler om å finne svar på utfordringene i et område sammen med folkene som bor der.

Med utgangspunkt i globale utfordringer drives det medvirkningsprosesser for å finne ut hvem som blir påvirket av et problem og hva de ønsker for å kunne løse det. Slik utvikler beboerne kunnskap om utfordringene. De utvikler også eierskap til løsningene fordi de selv har vært med på å utforme dem. Metoden legger vekt på å forstå hva som er de grunnleggende problemene.

FOLKETORG OG MEDVIRKNING SOM PROSESS I TRONDHEIM
Are Risto Øyasæter har gode erfaringer med bred medvirkning fra innbyggere. Trondheim kommune har arrangert alt fra seminar, møter med lokale lag og foreninger, skolebesøk og barnetråkk i forbindelse med klimanøytralt pilotprosjekt Brøset.
I tillegg har man arrangert såkalte folketorg, en arena med ulike presentasjoner og utstillinger. Folketorgene gir muligheter for dialog mellom fagfolk og publikum. Man oppfordrer folk til å delta i fokusgrupper for å diskutere hvordan livsstil kan endres for å redusere utslippene av klimagasser.

Hvordan hjelpe innbyggerne til et mer klimavennlig liv?

BLI OLJEFRI OG ENERGIEFFEKTIV
- Noe av det billigste man kan gjøre for å redusere klimagassutslipp er å fase ut oljefyrene, sa Anders Haug Larsen, klimarådgiver i Norges Naturvernforbund. Prosjektet har opprettet nettsiden oljefri.no, det startet i Bergen og er nå i gang i Oslo.
- Bystyret i Oslo har vedtatt mål om at all oljefyring skal fjernes innen 2020, i kommunale bygg innen 2012, fortalte byrådsekretær for Miljø og samferdsel i Oslo, Tommy Skjervold.
De 13 000 oljefyrene i Oslo utgjør ca. en tredel av byens totale utslipp av klimagasser. Målet er å få flest mulig til å bytte ut oljefyring med fornybar energi. I et samarbeid mellom Oslo kommune, Hafslund fjernvarme og Naturvernforbundet kjøres kampanjer i Oslo. Annonser på T-banen, konkurranser og lokale temakvelder er noen av virkemidlene som brukes. Det er god oppslutning og god mediedekning. Kommunens støtteordning og ny nettside er viktige verktøy.
- Vi ønsker å spre dette til resten av landet, og vil starte med Framtidens byer-byene. I Bergen ble det sendt ut forespørsel til alle man vet har oljetank. Bergen og Oslo er oppe og går, vi er så vidt i gang med Akershus mot full lansering våren 2011.

ERFARINGER FRA FURUSET

Ungdomsrådet og Alnaskolen i bydel Alna i Oslo er blitt trukket inn i det kreative arbeidet med det nye Furuset. Sahra Jaber som er nestleder i ungdomsrådet, mener prosessen rundt nytt Furuset har lært henne mye om kreative arbeidsmetoder i byutviklingsarbeidet.

I vinterferien 2010 brukte mange ungdommer tiden på en tankesmie om nytt senter, flere boliger og Verdens-parken. Det ble laget en modell med de kreative ideene som ble stilt ut på senteret. Folk kunne spille inn ideer om hva de ville ha på Furuset. Dette tok mye tid, men var gøy å være med på. Det ble satt i gang mange ulike prosesser for å fange opp så mange ulike grupper som mulig.

SOSIALE MEDIERS ROLLE I INNBYGGERMEDVIRKNING

- Nettbasert innbyggermedvirkning brukes ikke særlig mye og er ofte halvhjertet, sa Lasse Berntzen fra Høgskolen i Vestfold. Det handler om å tenke annerledes, fra informasjon til medvirkning. Dette gir muligheter til å få med flere befolkningsgrupper i planprosessene, noe som gir bedre beslutningsgrunnlag og økt legitimitet.

Sosiale medier krever forståelige problemstillinger og gode rutiner for tilbakemeldinger. Der må det skje noe på websidene hele tiden, helt fram til prosessen er over. Teknologien gjør det mulig å visualisere prosjektene ved hjelp av video og navigerbare 3D-modeller.

follow us on twitter

facebook

YouTube

GRØNN DIALOG

Grenland friteater tar humor i bruk for å nå innbyggerne. Dr. Grønningen går løs i Grenland og sprer det grønne budskapet.

- Dere trenger noen som spriter opp disse noe trege sammenkomstene deres. Jeg har fått streng beskjed om å få inn litt humør i Framtidens byer, sa Dr. Grønningen. Hennes verktøykasse er fylt med sykkelaktiviteter, hoppekonkurranser, usprøyta grønnsaksteater.

- Dette når folk på en annen måte, det appellerer til andre deler av hjernen enn det rent logiske. Vi er så byråkratiske og kjedelige. Utfordring er å selge budskapet til andre enn den vanlig menigheten, sa Tone Skau Jonassen fra Porsgrunn kommune. Dr. Grønningen reiser gjerne rundt til andre byer. –Bare ring meg, sier hun og sparker av gårde.

Kollektivvits:
To tannpirkere sto langs en vei og pratet sammen, så kom et pinnsvin forbi. Da sa den ene tannpirkeren til den andre: Jeg visste ikke at det gikk buss her!

Samarbeid offentlig-privat i byutvikling

MOSAIKKPROSJEKTET I SKIEN

- Mosaikkprosjektet i Skien handler om bakgårder og byliv, frodige uterom og spleiselag, sa prosjektleder Laurie M. Smith. Det er skapt en parkgate for å knytte de eksisterende parkene i området sammen. Det gamle sentrum er en mosaikk av utearealer. Skal du bo tett, må du ha utearealer der folk kan treffes, forvandle asfalt til grønt og gjenbruke gamle bygninger. Det er mellom 50 000 og 100 000 kvm ledig areal i Skien sentrum. Folk som bor i byen vil bruke byen. Kunstnere er sterkt involvert.

Mosaikkprosjektet er et felles løft i samarbeid med de ulike gårdeierne. Gårdsrommene representerer et kjempepotensial, gårdeier er hovedaktør. Kommunen gir inntil 400 000 kroner i støtte så lenge gårdeieren forplikter seg til tilsvarende beløp.

- Vi har et byggebudsjett for byrommene på én mill kr. De lokale gårdeierne har svart med å gjøre mer enn de har forpliktet seg til. Bakgårder som var tomme har fått et myldrende liv av folk som treffer hverandre. Flere ønsker å flytte inn i lokalene etter hvert som de blir pusset opp.

Samordnet varedistribusjon i Växjö kommune

INNKJØPSSTRATEGI FOR REDUSERT TRANSPORT OG SPARTE KOSTNADER

- Transportstrategien for et «hållbart» Växjö går ut på å skape effektive og miljøtilpassede varetransporter, slo prosjektleder Maria Persdotter fast.

En samlastingssentral har gjort samdistribusjon mulig. Systemet går ut på å samordne kommunale innkjøp og distribusjon, samtidig som det stilles konkrete krav til selve kjøretøyene og transporttjenesten. For tre år siden vedtok Växjö kommune å minske antall transporter og utslipp, bedre trafikksikkerheten, minske transportkostnader og øke andelen økologiske og kortreiste produkter.

Växjö har redusert 73 ulike distributører til én og gått fra 1900 til 950 leveranser per uke. Daglig sparer man 250 minutter i lossetid. Transportarbeidet er blitt redusert med 33 %, mens antall stopp er blitt halvert. Informasjonsflyt er stikkordet. Man skal integrere IT-systemene slik at bemanningen på distribusjonssentralen kan justeres i forhold til transportmengden.

- Dette kan like gjerne gjøres i næringslivet, sa Maria Persdotter. Hun fikk spørsmål om dette også kan være regningssvarende for en mindre kommune, for eksempel Ski med 30 000 innbyggere.

- Gud, så lett å gjøre dette når kommunen er mindre! Borlänge har gjort dette i samarbeid med to andre kommuner, og er pionér i Sverige, var svaret.

HVORDAN UTVIKLE KLIMAGATER? ERFARINGER FRA AMSTERDAM SMART CITY

- Vi hjelper byer verden over i retning av klimamålene sa Monika Inde Zsak, Accenture Norge. Byer setter seg ambisiøse mål for å være konkurransedyktige, men opplever utfordringer som finansielle barrierer og fragmenterte prosjekter. Arbeidet berører mange fagområder. Her gjelder det å utnytte synergien!

Det er fire kjennetegn på byene som når sine klimamål oftest: 1) Godt konstruktivt offentlig-privat samarbeid 2) Bruker smart teknologi som er etterspurt 3) Gjennomfører tiltak som er lønnsomme, både for miljøet og finansielt 4) Har en programstyring som gjør det mulig å følge opp tiltak, riktig kommunikasjonsstrategi, kompetansedeling og forankring av tiltak. Amsterdam Smart City arbeider etter disse prinsippene. I tillegg har man organisert en klimagate nesten midt i sentrum. Prosjektet har mange samarbeidspartnere, flere og flere ønsker å være med.

Elektrisk drevne varebiler henter søppelet etter at de har levert varene. I gatene er det søppelspann drevet av solenergi som komprimerer søppelet og sørger for energieffektiv belysning. Smart energimåling kommuniserer med instrumentene. I tillegg kan det til enhver tid lese av hvor mye energi som brukes.

Det er alt laget et konsept for en klimagate i Oslo. Partnere er Posten, Future Built, Ruter#, Hafslund, HSH, Oslo kommune og Accenture.

- Oslo vil kunne være en god arena for å intensivere klimaarbeidet. Den kan fungere som et laboratorium for nye konsepter og virkemidler, sa David Brasfield i Oslo kommune. Det gjenstår politiske avklaringer.

FINANSIERINGSLØSNINGER OG SAMARBEIDSMÅTER FOR GRØNN BY- OG NÆRINGSUTVIKLING

- Finansnæringen kan ha fire viktige roller: 1) Pådriver og motivator 2) byggeier og bruker 3) finanskilde 4) risikoavlaster og risikofordeler, sa Arne Hyttnes i FNO.

Fordi finansnæringen er en integrert del av samfunnsøkonomien, vil klimaendringene også påvirke finansbedriftenes virksomhet direkte og indirekte. Spesielt forsikringsselskapene må forholde seg til et endret klima.

Investeringsstrategiene til finansbedriftene bør ta både finansielle, miljømessige og sosiale hensyn. Det bør stilles krav til leverandører om miljøsertifisering. Produktene finansbedriftene tilbyr skal være nyttige for samfunnet og lønnsomme for bedriftene.

Hvis de lykkes med Mosaikkprosjektet i Skien, kommer verdien av eiendommene til å øke. I Amsterdam steg verdien på husene i klimagaten. Skal du få med næringslivet på laget, er du nødt til å være konkret med en gang.

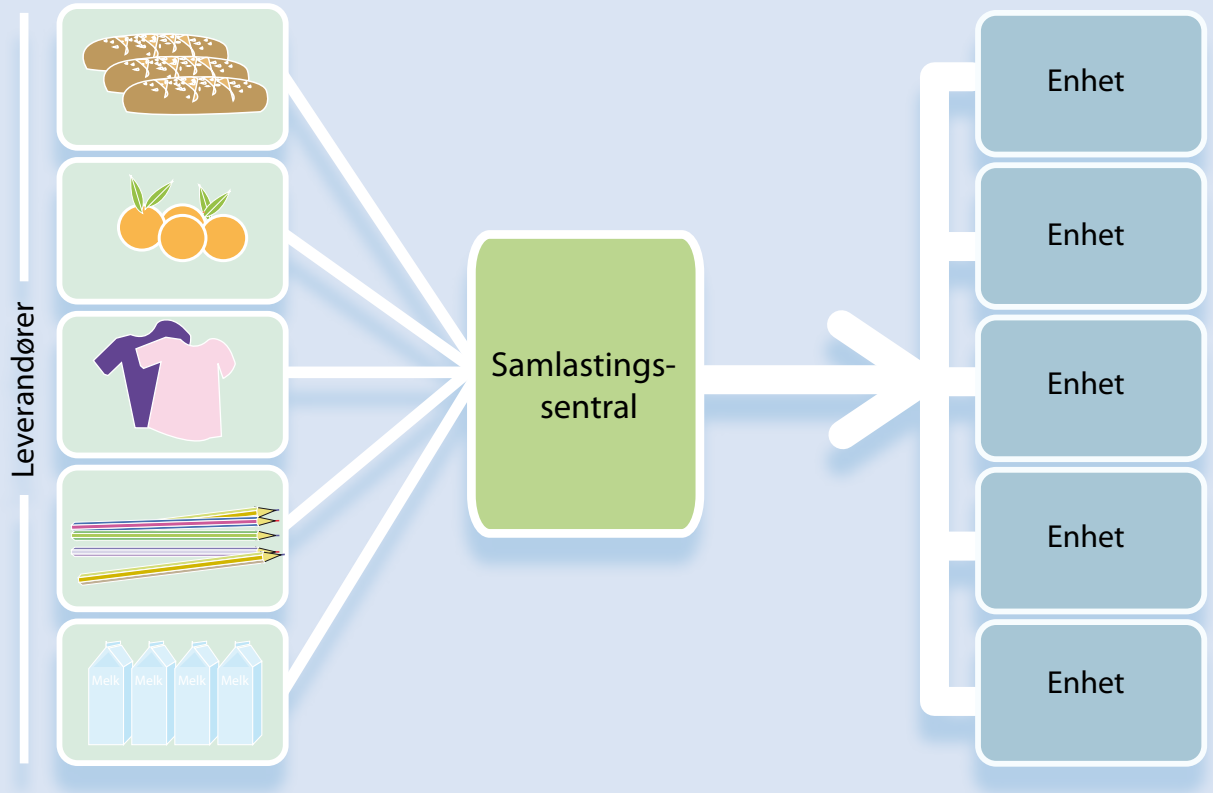

Fra passiv til aktiv – bygg smart

NESTE STEG – FRA PASSIVHUS TIL NULLUTSLIPPSHUS, KLIMAVENNLIG ARKITEKTUR

Det er viktig å se sammenhengen mellom arkitektur og gode løsninger for energibruk. Mange internasjonale prosjekter viser svært aktive løsninger. Anne Gunnarshaug Lien, SINTEF Byggforsk/ZEB pekte på eksempler fra Freiburg, der både passive og aktive systemer er kombinert på en fin måte.

Passiv design legger vekt på god utnyttelse av passiv solenergi og tiltak for å redusere varmetap. Aktive systemer er knyttet til oppvarming og avkjøling fra fornybar el-produksjon.

ZEB har fem hovedinnsatsområder: 1) Avanserte materialer 2) Ny teknologi på bygningskroppen 3) Energiforsyning og tekniske installasjoner 4) Bruk, drift og implementering 5) Konsepter og strategier for nullutslipp.

Zero Emission Buildings (ZEB) er en samarbeidsorganisasjon mellom viktige aktører innen forskning, undervisning, marked og organisasjoner. Hovedmålet er å skape bygninger som ikke bidrar med klimagassutslipp.

STADIG FLERE UTBYGGERE VIL HA A-BYGG – HVILKE KONSEKVENSER GIR DET?

I Norge bygges det stadig flere næringsbygg i energiklasse A, det vil si svært energieffektive bygg. Eksempler er NSB-skolen, Papirbredden 2 i Drammen og Bellonahuset på Vulkanområdet i Oslo.

- Nye energikrav til bygg har konsekvenser for markedet sier Katharina Bramslev fra Hambra, Grønn Byggallianse.

A-byggene er dyrere å bygge, men billigere å drifte. Dagens leietakere er opptatt av å handle fremtidsrettet og miljøriktig. De stiller miljøkrav i kravspesifikasjoner for bygg og energibruk. Energimerkeordningen gjør det lettere å definere krav.

Samhandling mellom leietaker, mekler og utbygger om gode kravspesifikasjoner er avgjørende for et godt resultat. Prosjekteringsteamene må være tverrfaglige. God dialog og åpen prosess er en del av samhandlingen mot et godt resultat.

Byens lys

LYSSETTINGENS BETYDNING FOR TRYGGHET, TRIVSEL, BYMILJØ OG ENERGIBRUK

Lys kan brukes til å modellere ved å spille på kontrast mellom lys og mørke. Et eksempel på dette er belysningen av Akershus festning i dag og for 25 år siden. Tidligere ble festningen flombelyst med natriumlys, i dag er den effektbelyst og framstår vakker og på en helt annen måte.

Et annet eksempel fra Oslo er Karl Johansgate. Her ble det bygd nytt lysanlegg med fasadelys for ca 10 år siden. I dag ligger gata der med fasader som fremhever veggene i rommet. En interessant bivirkning av dette er at lysprosjektet inspirerte til oppussing av fasader.

Karen B. Kråkevik fra Lyskultur pekte på at lys skaper identitet og trygghet, og at det bidrar til å skape attraktive steder. Mer energieffektiv belysning i byområdene gir muligheter for å halvere driftskostnadene.

Miljøverndepartementet arbeider med en nasjonal veileder om bruk av lys i norske byer og tettesteder. Veilederen skal sendes på høring på nyåret.

Lys kan beskrives som musikk, det appellerer både til fornuft og følelser, sa Kristin Bredal, lysdesigner ved designkontoret ZENISK.

Lysende kilder er den mest effektive måten å fange menneskets oppmerksomhet på, 70 % av sanseinntrykkene kommer gjennom øynene. Lys kan bidra til bedre romforståelse.

Innføring av LED-lys har gjort at den kommersielle bruken av lys har eksplodert. Dette endrer opplevelsen av bymiljøene vesentlig. Det er mulig å regulere lysbruken, det kan for eksempel settes begrensning på hvor mange lux som skal tillates. Eller mer drastisk: I Sao Paulo har de forbudt all lysreklame.

I Hammerfest lages det en dynamisk lysplan som skal beskrive døgnet og årstidene for innbyggerne. Styrken på lyset øker fra morgen til midt på dagen og avtar så igjen. Lyset brukes bare når det er behov for det, det skrus av i april og på i september. Energiregnskapet for planen viser en besparelse på mer enn halvparten av strømforbruket.

BIM SAMHANDLINGS- OG SIMULERINGSMODELLER FOR KLIMAVENNLIG BYGGERI

Riktig bruk av åpne, digitale kommunikasjonsløsninger kan bidra til at vi bygger smartere for å oppnå lavere energibruk, «BuildingSMART». Standardisert bygningsinformasjon er avgjørende. Når mange aktører involveres inn mot samme modell og grensesnitt, fører det til bedre planlegging og høyere effektivitet. Prinsippet gjelder i alle faser av byggeprosjektet. I plan- og byggefasen vil dette bidra til færre feil, bedre innkjøp, mindre transport og redusert materialbruk.

Knud Mohn i Forsvarsbygg utfordrer automasjonsbransjen. Han ønsker bedre, billigere og mer driftssikre sensorer for å lage smarte bygg. Det er store besparelser å hente. Forsvarsbygg kan spare inntil 200 mill kroner i året ved å redusere energibruken med 30 prosent.

Mohn råder Framtidens byer-byene til å satse på BuildingSMART som eiendomsstrategi. - Ta førersetet ved offentlig-privat samarbeid og vær en krevende kunde!

Tilpasning til et endret klima

KLIMAGIS: HVORDAN KAN VI SIMULERE OG VISUALISERE KLIMAENDRINGER?
Hugo Kindt og Eirik Mannsåker fra Stavanger kommune innledet med en videoanimasjon av havnivåstigning og bølger som belyste hvordan KlimaGIS kan brukes i forbindelse med beredskap og samfunnssikkerhet. Hovedformålet er å se å på konsekvenser av havnivåstigning. Det er også lagt inn detaljer for stormflo, bølgeflo og påvirkning fra bølger.

Klimaendringene stiller nye krav til kommunenes planer og handlinger. KlimaGIS er laget for å kunne visualisere konsekvenser av klimaendringene. Dette vil bevisstgjøre befolkningen og gi et bedre beslutningsgrunnlag for tiltakshavere og politikere, slik at de kan fatte gode faglige beslutninger. Det tar utgangspunkt i grunnlagskartene og kan koples til andre datasett for å vise sammenhenger, gi grunnlag for analyser og vise resultater på en lett forståelig måte.

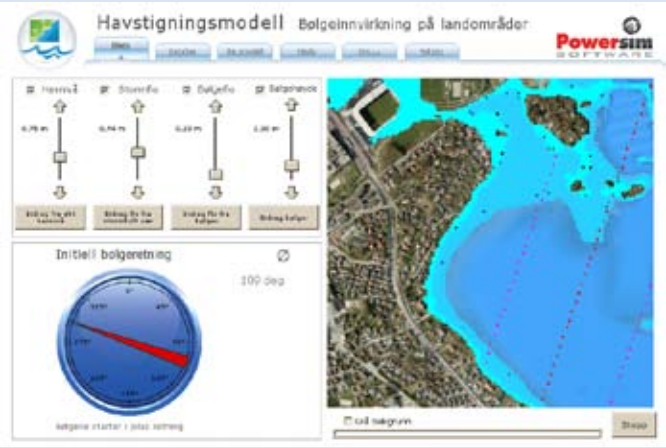

Byer og miljø – indikatorer for miljøutvikling i Framtidens byer

NYE BYMILJØINDIKATORER FRA SSB – HVORDAN LIGGER BYENE AN?
Trine Haagensen fra SSB understreket at bymiljøindikatorene er foreløpige og at ingen kommuner kommer entydig dårligst ut. Tettstedsareal per innbygger avtar jo færre innbyggere byene har. Oslo har høyest tetthet, Porsgrunn og Sarpsborg lavest.
Framtidens byer har 44 prosent mindre tettstedsareal per innbygger enn landsgjennomsnittet.
Kristiansand og Tromsø har best tilgang på leke- og rekreasjonsarealer i nærmiljøet, i Stavanger og Bærum er andelen lavest. I omtrent alle byene har andelen gått noe tilbake fra 1999. Med fortettingen som skjer i byene, er det en betydelig utfordring å ta vare på og utvikle nye grønne områder i nærmiljøet. Dette kan for eksempel skje ved å omgjøre parkeringsplasser til leke- og grøntområder.
Oslo er best på fortetting i allerede utbygde områder, men verken hovedstaden eller andre byer klarer å øke fortettingen. Den reduseres.
Oslo har høyest andel miljøvennlig transport av samtlige av Framtidens byer, mens Sandnes, Bærum og Drammen kommer dårlig ut. Bærum har høyest antall personbiler per innbygger, Oslo lavest. Oslo, Bergen og Bærum har flest elbiler mens Porsgrunn, Skien, Sarpsborg og Fredrikstad har færrest.

Det totale klimagassutslippet per innbygger er høyest i Porsgrunn og Sarpsborg og lavest i Oslo og Stavanger. Tromsø har flest miljøfyrtårnbedrifter per innbygger mens Bærum har færrest.

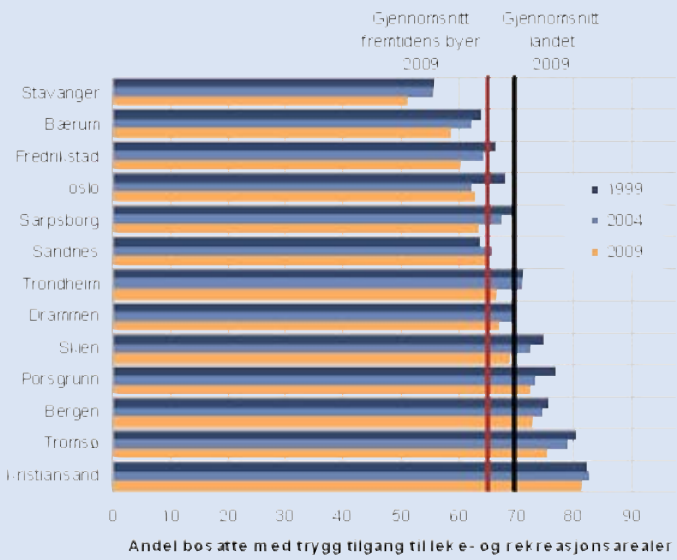

HVA KAN NÆRINGSLIV OG FORSKNING BIDRA MED FOR Å REDDE BRYGGENE I BERGEN?

Gjert Atle Gundersen fra Grieg Foundation presenterte en analyse av havnivåstigning i Bergen med fokus på Bryggen og sentrum. Ved normalsituasjon og flo i år 2100 vil hele bryggeområdet stå under vann. Det samme gjelder store deler av den offentlige infrastrukturen i området

Flere typer forebyggende tiltak er utredet:

- etablere ytre barrierer for å beskytte hele fjordsystemet
- bygge indre barrierer for eksempel tett skjerm mot Vågen

Analysen anbefaler den siste løsningen, fordi den vurderes å være realistisk å gjennomføre. Løsningen er estetisk akseptabel i forhold til bebyggelse og bymiljø, og den virker økonomisk gjennomførbar. Det må utarbeides en tiltaks- og prioriteringsplan med verdiprioritering av ulike interesser. Det er behov for retningslinjer for ny bebyggelse i flomutsatte områder.

- Bergen har allerede disse forholdene med i kommuneplanen, og det skal utvikles en modell for dette fagtemaet, sa Lisbeth Iversen, byråd for byutvikling, klima og miljø i Bergen. Hun pekte på at Framtidens byers koordinerende funksjon er viktig i dette arbeidet. Bergen kommune har finansiert arbeid i

forskningsmiljøene. Kommunen deltar i internasjonale fora som har fokus på disse problemstillingene. Byråden vil bringe rapporten fra Grieg Foundation inn i dette samarbeidet

Det er behov for tydelige regionale og nasjonale føringer rundt klimatilpasning.

ENERGI- OG KLIMAGASSPROSJEKTET I VESTREGIONEN

Unni Larsen leder Energi og klimagassprosjektet i Vestregionen som består av 16 kommuner fra Bærum til Sigdal. De har felles målsetting om redusert energibruk og klimagassutslipp.

Prosjektet har fire hovedområder: 1) Energi og klimagassregnskap 2) Energi i bygg 3) Miljøsertifisering av virksomheter 4) Transport og kjøretøy.

Aktuelle energidata: Energibruk i kommunale bygg, drivstoff til kommunal transport, avfallsbehandling, vannverk og kloakkbehandling.

Aktuelle klimagassdata: Drift av kommunale bygninger, drivstoff i kommunal transport, privatbil i kommunal tjeneste, kommunale avfallsdeponier, avfallsbehandling, vannverk, kloakkbehandling og kjøp av klimakvoter.

Ved årsskiftet skal prosjektet levere mal og veiledning til kommunenes klimaregnskap.

- Måleparametrene må ha omforente omregningsfaktorer, og dataene må være reelle. Slik er det ikke i dag, påpekte Larsen. Når prosjektet utarbeider sin veiledning, legges det vekt på at den skal ha nytteverdi for kommunene.

- Det må ikke bli for mange indikatorer, vi prioriterer det viktigste og begynner i det små, sa Unni Larsen. Målet er at energi- og klimagassregnskapet skal være et praktisk og nyttig verktøy som kan benyttes av kommunene.

Visjon
og målsettinger
Brøset - framtids
øytral bydel
med mindre enn
er pr år.
God bolig- og b
Brøset – e
klimanøytr
– Trondhe
Silja Jansdottir Jermstad
Sissel Eide

Byenes rolle for framtidens næringsliv

- Jeg sier som eiendomsmeglerne: Beliggenhet, beliggenhet, beliggenhet. Med dagens demografiske utvikling, er det i byene handelen må finne sin plass, sier Harald Jachwitz Andersen, HSH.

Helse- og omsorgssektoren og kunnskapsintensive tjenester vil fortsette å vokse raskt, andre sektorer vil være forholdsvis stabile. Trafikken må ledes rundt byene, som i Drammen, slik at arealer frigjøres til positive formål, som kultur og handel. For å oppnå det må sentrale politikere bidra, sier han.

Richard Florida er opptatt av mangfold, det er dette moderne regionalpolitikk og næringspolitikk handler om. Mangfold krever levende og vitale bysentra, handel og kultur skaper liv i byen. Mange er interessert i å skape attraktive byer, men aktørene er mange, og det er komplisert å få til. Derfor trengs det gode lokale samarbeidsinitiativ. Dette må møtes av gode nasjonale initiativ som for eksempel Framtidens byer.

HSH går inn for køprising, og mener det er lurt å lokalisere handel nær kollektivknutepunkt, men Jachwitz Andersen advarer mot å legge så mange parkeringsrestriksjoner på byene at de blir stengt for privatbiler.

HSH ønsker et felles løft for å få flere miljøfyrtårnbedrifter i Framtidens byer-byene framover.

Veien videre

- Vi har gjennom mange tiår latt byene utvikle seg på bilens premisser. Skal vi få til en vesentlig reduksjon av klimagassutslippene og en forbedring av leveforholdene i norske byer, må vi gjøre noe radikalt med trafikken, sa Øyvind Aarvig, prosjektleder for Framtidens byer da han rundet av konferansen.

- Å tenke annerledes betyr å planlegge ut fra folks behov, barns premisser og behovet for grønne lunger. Vi hørte det fra Bergen under toppmøtet i går: - Byrom og gatestruktur må være utgangspunkt for byutviklingen. Og fra Stavanger: - Vi må åpne for grønnstruktur og bygge tett. Eller som det heter i mottoet for Strømsøkonkurransen: - En by å leve i.

- Struktur og organisering er avgjørende. Byene må utvikles på en smart måte, vi må satse på innovasjon og grønne arbeidsplasser. Vi må planlegge og styre ut fra både miljøhensyn og sosiale kriterier på en økonomisk måte. Kort sagt, bærekraftig utvikling. Det er nødvendig med politisk lederskap i nært samarbeid mellom næringsliv, politikere, fagfolk, organisasjoner og innbyggere. Mange mennesker vil leve klimavennlig, de sparer energi, gjenbruker møbler og skifter ut oljefyren. Vi må ri på denne bølgen! La oss tenke nytt og utnytte potensialet.

- Vi har hatt to innholdsrike dager med et mangfoldig, inspirerende, lærerikt, utfordrende og morsomt program. Framtidens byer 2008-2014 er over etableringsfasen og arbeidet er godt i gang, med mange samarbeidspartnere og stor aktivitet. Vi har fått presentert mange gode eksempler. Vi sa at det dreier seg om byer som lever og leverer. Det har denne konferansen vist!

- Toppmøtet ga kanskje ikke klart svar på hvordan vi kan øke gjennomføringskraften, men et viktig delsvar er at vi kan lære av de gode eksemplene. De vil inspirere og gi kunnskapsoverføring. Et annet svar er at gulrøtter er nødvendige, i form av tilskuddsordninger og avgifter som stimulerer til grønn atferd. Og så må vi være modige!

Alle var enige om at vi må samarbeide, og for øvrig fikk vi høre at næringslivet vil la seg utfordre. Regjeringens politikk ble naturlig nok stilt i søkelyset, og fra statsråder selv fikk vi høre at dagens planleggingssystem innen transport må forbedres.

- Vi har startet en følgeevaluering av programmet Framtidens byer. Mange av byene er i gang med revisjon av handlingsprogram og klima- og energiplaner. Noen har utarbeidet egne arkitekturplaner, det viser at de tar omgivelseskvalitet på alvor.

- Det arbeides med et eget program for små og mellomstore byer, KS er engasjert i det, og miljø- og utviklingsminister Erik Solheim gikk i går langt i retning av å kunngjøre det. Uansett vil erfaringene og resultatene fra Framtidens byer være åpne og tilgjengelige for andre byer og verden for øvrig.

Mottakelse på Aass bryggeri

British Council inviterte til mottakelse i forbindelse med besøket fra de britiske foredragsholderne Ken Livingstone og Mark Watts. Hva var vel mer naturlig enn å møtes over en pint?
- Øl er 90 % vann og inneholder derfor ikke mye kalorier. Men tenk på alt det andre du tar inn, var den klare meldingen fra Mari Fossland, vertinne og leder av ølskolen ved Aass Bryggeri i Drammen.
Deltakerne på konferansen fikk bokstavelig talt en forsmak på to opplevelsesrike dager på en omvisning i landets eldste bryggeri (1869) kvelden før selve konferansen startet. Og så var det ølskole der gjestene smakte seg gjennom Weizen, Pilsner, Bayer, Pale Ale, Stout og Bock.

Eller som man sier ved Aass: "Cool down with an Aass!"

FutureBuilt-befaring

Nærmere 80 utbyggere, arkitekter, rådgivere, entreprenører, kommunale planleggere og andre interesserte var med på FutureBuilts befaring i Drammen 3. november, umiddelbart etter at konferansen ble avsluttet. De fikk høre utbyggerens og arkitektenes tanker og erfaringer rundt FutureBuilts to første ferdigstilte forbildeprosjekter, som begge er bygget med passivhusstandard.

På Marienlyst skole stilte deltakerne spørsmål knyttet til arkitekturen og de tekniske løsningene. Etter omvisning på skolen, gikk turen videre til Fjell barnehage, hvor de fikk en grundig gjennomgang av bygget.

Befaringer til ferdigstilte bygg og byggeprosjekter er en del av FutureBuilts kompetanseprogram. Gjennom verksteder, konferanser, seminarer, befaringer og studieturer stimulerer man til tverrfaglige arbeidsmåter og integrert design, og tilbyr bred faglig rådgiving og erfaringsformidling.

FutureBuilt takker Drammen Eiendom KF, A Arkitekter, Code arkitektur og alle deltagerne for en vellykket befaring.

Samtaleøyer

Samtaleøyer organiseres for å gi deltakerne anledning til å få fagpersoner i tale om aktuelle temaer. Byene som ønsket å delta med en øy valgte selv hvilke temaer og prosjekter de ønsket å vise frem. Øyene ble godt besøkt i minglelunsjen begge dager under konferansen.

Temaer for samtaleøyene:

- Klimatilpasning Norge, Direktoratet for samfunnsikkerhet og beredskap
- «Jeg kjører grønt»-kampanjen, Kristiansand kommune
- KlimaGIS, Stavanger kommune
- «Bli oljefri!»og Behovsundersøkelse for elbiler, Oslo kommune
- Veiprising, Tromsø kommune
- Doktor Grønningen og Mosaikk, Porsgrunn og Skien kommuner
- Eco-City og Brøset – en framtidig klimanøytral bydel, Trondheim kommune
- MARE-prosjektet, Bergen kommune

Grønn konferanse

Samlingene til Framtidens byer er Miljøfyrtårnsertifisert som grønne arrangement. Dette innebærer at vi iverksetter en hel rekke synlige og usynlige tiltak for tilretteleggelse av en miljø-vennlig konferanse. Vi oppfordrer også deltakerne til å tenke på miljøet både før, under og etter konferansen.

Hva gjør konferansearrangørene:

- Elektronisk distribusjon prioriteres ved utsending av invitasjoner og informasjon om konferansen.
- Ved behov for trykt materiell benyttes i størst mulig grad svane- eller blomstmerket papir, fortrinnsvis resirkulert.
- Mobil portal – vi muliggjør bruk av mobiltelefon ved registrering, informasjon og evaluering, for å unngå unødvendige utskrifter der det er mulig.
- Materialer som ikke kan gjenvinnes, unngås mest mulig og beholdes for gjenbruk.
- God tilrettelegging gjør det enkelt for deltakerne å resirkulere avfall.
- Utsmykking av lokaler og uterom benytter gjenbrukbare materialer.
- Konferanselokalet ligger nær et godt kollektivknutepunkt og er tilgjengelig for alle.
- Orienterer om kollektivtilbudet
- Det blir servert økologisk og kortreist mat.
- Unngår bruk av engangsservise der dette er mulig.

Hva kan deltakerne gjøre?

- Reis kollektivt til og fra konferansen. Drammen har gode tog- og bussforbindelser.
- Er bil nødvendig, reis flere sammen.
- Gå eller sykle hvis du kan.
- Unngå unødvendig bruk av papirdokumenter. Program og annen informasjon er til enhver tid tilgjengelig på internett.
- Alle som må reise med bil eller fly oppfordres til å kjøpe klimakvoter for reisen.

Samarbeidsaktører som har bidratt til grønn og digital kommunikasjon:

KONFERANSE & EVENT progress

DYMAGI

+MORE mobile relations

Brandworks

CATAPULT FILM

Kortreist økologisk mat

Under konferanse la vi vekt på å ha kortreist og økologisk mat der det lot seg gjøre. Her er noen av produsentene vi benyttet:

Tørket krydder og syltetøy fra Eventyrsmak, Modum
Økologiske egg levert av Hanne Høne, Veikåker
Speltmel fra Ousdal gård, Nes på Hedmark
Fisk fra Aketun fisk, Fyresdal
Ost fra Eiker Gårdsysteri, Hokksund og Hemsegarden, Hemsedal
Økologisk kylling fra Vestfold Fugl
Økologiske poteter fra Aulie gård, Hokksund
Økologisk pålegg fra Økologiske Nordgården
Liereple naturmost fra Egge Gård, Lier
Lunsjen ble levert av Hos Solveig A/S

Kart over Union Scene Drammen

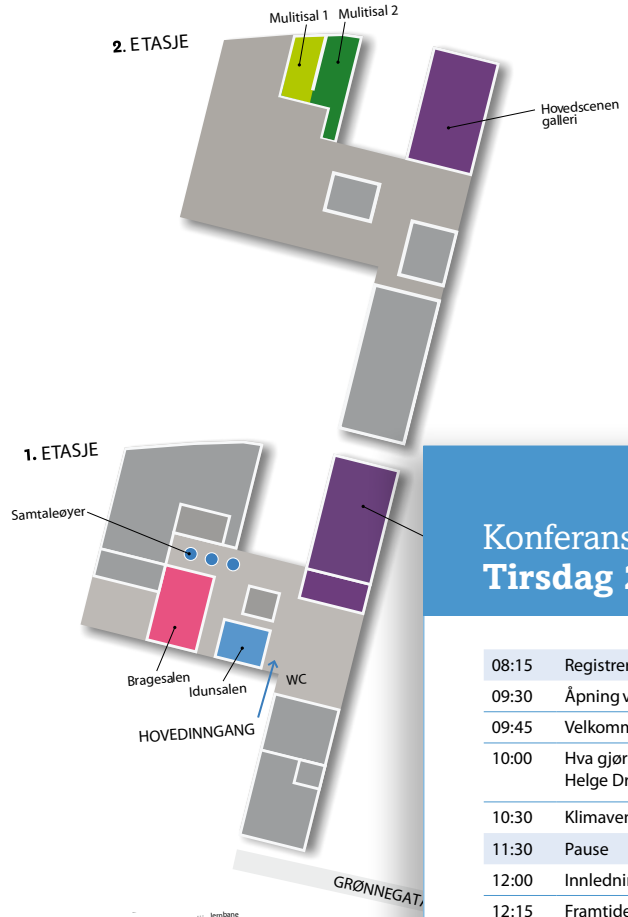

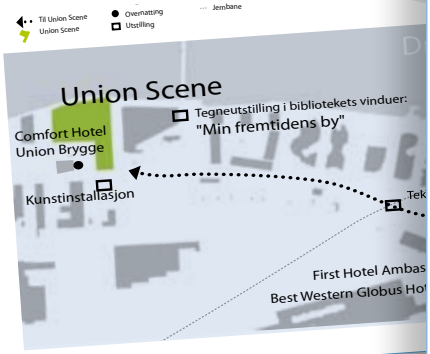

Konferansedag 1
Tirsdag 2. november

08:15	Registrering
09:30	Åpning ved konferansier Ingerid Helsing Almaas
09:45	Velkommen til Drammen ved ordfører Tore Opdal Hansen
10:00	Hva gjør klimaendringene med kloden? Helge Drange, Bjerknessenteret for klimaforskning
10:30	Klimavennlig politikk og lederskap ved Ken Livingstone
11:30	Pause
12:00	Innledning til toppmøtet ved Miljø- og utviklingsminister Erik Solheim
12:15	Framtidens byers toppmøte med åpen dialog Hvordan øke gjennomføringsevnen for Framtidens byers program? Hva skal prege Framtidens byers samarbeid og satsing framover? Moderator: Aslak Bonde
14:15	Minglelunsj og samtaleøyer
15:30	Klimatilpasset byutvikling ved Mark Watts, Arup
16:15	Sosial og digital innovasjon i byutvikling ved Samantha Rex Stratton-Short, Arup
16:45	Refleksjoner ved konferansier Ingerid Helsing Almaas
17:00	Intro til Guerrilla Lighting ved Lyskultur
17:30	Guerrilla Lighting – utendørs lysshow med aktiv deltakelse fra publikum Ferdig ca kl 19:00.
20:00	Tapasmiddag på Union Scene
	Sosialt kveldsarrangement med Jazzcode , et talk- og jazzshow om teamarbeid
	Urbant filmprosjekt: «Bydrømmer»

SAMTALEØYER
TEMAER BEGGE DAGER

Tirsdag kl 14:30–15:30
Onsdag kl 12:15–13:15

- Klimatilpasning Norge – DSB
- «Jeg kjører grønt» – Kristiansand
- KlimaGIS – Stavanger
- Bli oljefri! – Oslo
- Behovsundersøkelse for elbiler – Oslo
- Veiprising – Tromsø
- Doktor Grønningen – Porsgrunn/Skien
- Mosaikk – Porsgrunn/Skien
- Eco-City – Trondheim
- Brøset – en framtidig klimanøytral bydel – Trondheim
- MARE-prosjektet – Bergen

Konferansens dag 1 vil streames live på http://www.framtidensbyer2010.no
og innlegg fra dag 2 vil bli lagt ut som opptak fortløpende.

Kon
On

08:00	
08:45	
09:00	
09:45	
10:00	

A (HOV

BRØSET
NØYTRA

Hvordan
og trans
bygg, kli
og forbr
v/Are Ris
prosjekt
kommun

Kommer
Lundere

10:50	
11:05	

E (HOV

FUTURE
– KLIMA
BYTRAN

Byutvikl
– hvorfo
konkurra
bydelen
v/Tore O
ordfører

Strømsø
av klima
i eksiste
byområd
v/Øystei
prosjekt
kommun

FRAMTIDENS BYER 2010

Nasjonal konferanse om attraktiv og klimavennlig byutvikling
Union Scene Drammen 2.–3. november 2010

Program

nferansedag 2
sdag 3. november

	Guidet arkitekturvandring ved Drammen kommune, fra Hotel Tollboden og Hotel Ambassadeur
	Registrering
	Jonas Fjeld – musikkinnslag
	Menneskets rolle i den bærekraftige byen ved Viktoria Walldin, White Arkitekter
	Pause

PARALLELLSESJON (A, B, C, D)

EDSCENEN)	B (MULTISAL 1)	C (MULTISAL 2)	D (BRAGESALEN)
– EN KLIMA- L BYDEL løses areal port, energi i imatilpassing uk og avfall? sto Øyasæter, leder, Trondheim ne ntar v/Ole Kristian ng, kommunalråd	HVORDAN HJELPE INNBYGGERNE TIL ET MER KLIMAVENNLIG LIV? Bli oljefri og energi-effektiv! v/Anders Haug Larsen, klimarådgiver i Norges Naturvernforbund Grønn dialog med Dr. Grønningen v/Grenland Friteater Kommentar v/Jøran Kallmyr, byråd for miljø og samferdsel i Oslo	TILPASNING TIL ET ENDRET KLIMA KlimaGIS: Hvordan kan vi simulere og visuali - sere klimaendringer? v/Torstein Nielsen og Eirik Mannsåker, Stavanger kommune Hva kan næringsliv og forskning bidra med for å redde Bryggene i Bergen? v/Gjert Atle Gundersen, Grieg Foundation Kommentar v/Lisbeth Iversen, Byråd for byutvikling, klima og miljø i Bergen	BYER OG MILJØ – INDIKATORER FOR MILJØUTVIKLING I FRAMTIDENS BYER Nye bymiljøindikatorer fra SSB – hvordan ligger byene an? v/Trine Haagensen, SSB Energi- og klimagass-prosjektet i Vest-regionen v/Unni Larsen, Prosjekt-leder Klimaprosjektet 2012

	Pause

PARALLELLSESJON (E, F, G, H)

EDSCENEN)	F (MULTISAL 1)	G (MULTISAL 2)	H (BRAGESALEN)
BUILT STRØMSØ NØYTRAL SFORMASJON ing i Drammen r arkitektur - anse om Strømsø? pdal Hansen, i Drammen – utvikling nøytralitet rende der n Bull-Hansen, leder, Drammen ne	SAMORDNET VARE-DISTRIBUSJON I VÄXJÖ KOMMUNE Innkjøpsstrategi for redusert transport og sparte kostnader v/Maria Persdotter, prosjektleder, Växjö kommune	BYENS LYS Lyssettingens betyd - ning for trygghet, trivsel, bymiljø og energibruk v/Lysdesigner Kristin Bredal, ZENISK og Karen B. Kråkevik, Lyskultur	SYKKEL I BYEN Nordiske sykkelbyer – hva gjør Kristiansand? v/Grete Kvelland Skaara, leder for byutviklings styret Barcelona fremmer både bysykling og kollektivtransport – hva gjør Norge? v/Jan Tore Endresen, IMMA Sandnes satser på sykkel og lykkes! v/ordfører Norunn Østråt Koksvik

Konferansedag 2
Onsdag 3. november

12:00	Minglelunsj og samtaleøyer
13:15	**PARALLELLSESJON (I, J, K, L)**

I (HOVEDSCENEN)	J (MULTISAL 1)	K (MULTISAL 2)	L (BRAGESALEN)
SAMARBEID OG MEDVIRKNING Hvordan involvere innbyggerne i by-transformasjon? Future City Games/ Urban Ideas Bakery v/Ted Matthews, British Council Folketorg og med-virkning som prosess i Trondheim v/Are Risto Øyasæter, prosjektleder, Trondheim kommune Erfaringer fra Furuset v/Sahra Jaber, nestleder i ungdomsrådet Sosiale mediers rolle i innbyggermedvirkning v/Lasse Berntzen, Høgskolen i Vestfold	SAMARBEID OFFENTLIG/PRIVAT I BYUTVIKLING Mosaikkprosjektet i Skien v/Laurie M. Smith Vestøl, prosjektleder, Skien kommune Hvordan utvikle klimagater? Erfaringer fra Amsterdam Smart City v/Monika Inde Zsak, Accenture Norge Klimagate i Oslo? v/David Brasfield, spesialrådgiver, Oslo kommune Finansieringsløsninger og samarbeidsmåter for grønn by- og nærings-utvikling v/Arne Hyttnes, adm. direktør, FNO	FRA PASSIV TIL AKTIV – BYGG SMART Neste steg – fra passiv - hus til nullutslippshus, klimavennlig arkitektur v/Anne G. Lien, SINTEF Byggforsk/ZEB Stadig flere utbyggere vil ha A-bygg – hvilke konsekvenser gir det? Økonomi, markedseffekt, kunnskapsbehov og behov for samhandling. v/Katharina Bramslev, Hambra BIM samhandlings- og simuleringsmodeller for klimavennlig byggeri v/Knud Mohn, konsern stab Forsvarsbygg	HVORDAN REISE ANNERLEDES? Mobilitetsstyring og Klima Active Mobile, Østerrike v/Kristin Rike, Statens vegvesen Hvordan får Tromsø og Kristiansand folk til å reise annerledes? v/ordfører Per Sigurd Sørensen, Kristiansand, og ordfører Arild Hausberg, Tromsø Forskningsprosjektet TEMPO. Hva skal til for at vi skal reise mer miljøvennlig? v/Steffen Kallbekken, forsker CICERO

14:30	Pause
14:45	Byenes rolle for framtidens næringsliv ved Harald Jachwitz Andersen, direktør HSH
15:15	Veien videre ved Øyvind Aarvig, prosjektleder Framtidens byer
15:25	Framtidens byers folkofon ved Ole Hamre
15:35	Avslutning

SIDEARRANGEMENTER

Mandag 1. november kl 18–22:
Mottakelse på Aass bryggeri
med Ken Livingstone og Arup.
Arrangør: British Council

BRITISH COUNCIL

Onsdag 3. november kl 15:45–19:
FutureBuilt ekskursjon
til Marienlyst og Fjell.
Arrangør: FutureBuilt

FUTURE BUILT

T-1487
ISBN 978-82-457-0445-7

MILJØVERNDEPARTEMENTET